

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ ІМ. ПРОФ. Є. В. ХРАПЛИВОГО

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ОСВІТНІЙ СТУПІНЬ МАГІСТР

на тему: “Зайнятість і соціальний захист сільського населення Львівської області”

Виконав: студент 6 курсу, групи МО-62

Спеціальність 073 “Менеджмент”

(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

Кобель Р. І.

(прізвище та ініціали)

Керівник к.е.н., доцент Синюк О. В.

(наук.ступ., вчене звання, прізвище та ініціали)

ДУБЛЯНИ 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ ІМ. ПРОФ. Є. В. ХРАПЛИВОГО**

Освітній ступінь Магістр
Спеціальність 073 “Менеджмент”
(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувачка кафедри
менеджменту ім. проф.
Є. В. Храпливого
(назва кафедри)

(підпис)
Лілія ВОЙНИЧА
(прізвище, ім'я, по батькові)
«06» березня 2023 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу здобувачу вищої освіти
Кобель Роману Івановичу
(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи “Зайнятість і соціальний захист сільського населення Львівської області”

Керівник роботи Синюк Оксана Василівна, к.е.н., доцент
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджена наказом по ЛНУП в редакції від “___” _____ 2023 р.
№ _____ /к-с

2. Термін здачі студентом закінченої кваліфікаційної роботи 15.01.2024 р.

3. Вихідні дані для кваліфікаційної роботи: нормативно-правові акти, навчальна та наукова література, методичні рекомендації, фінансова звітність господарств.

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити) _____

ВСТУП.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАЙНЯТОСТІ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ.

1.1 Сутність зайнятості населення як основоположної характеристики ринку праці.

1.2 Сутність соціального захисту населення.

1.3 Методика дослідження.

РОЗДІЛ 2 СТАН ЗАЙНЯТОСТІ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.

2.1 Організаційно-економічна характеристика діяльності сільськогосподарських підприємств Львівської області.

2.2 Трудові ресурси і їх використання.

2.3 Аналіз зайнятості та ринку праці.

2.4 Особливості соціального захисту сьогодення в Україні.

РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ПОКРАЩЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.

3.1 Підвищення рівня зайнятості населення.

3.2 Подолання проблем соціального захисту.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК.

5. Перелік графічного матеріалу: _____ таблиці, рисунки _____

6. Дата видачі завдання: _____ 06.03.23 р. _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі КР. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка матеріалів для кваліфікаційної роботи).	06.03.23 р.
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	31.05.23 р.
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Написання економічної частини роботи; висновків і пропозицій з реалізації роботи; кінцеве редагування пояснювальної записки; оформлення кінцевого варіанту роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК).	15.11.23 р.
4.	Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача пояснювальної записки керівнику КР; виправлення його зауважень; здача КР на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	15.12.23 р.
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником КР; виправлення зауважень).	15.01.24 р.

Студент _____
(підпис)

Керівник кваліфікаційної роботи,

к.е.н., доцент

Оксана СИНЮК

(наук.ступ., вчене звання, підпис, прізвище та ініціали)

Анотація

В кваліфікаційній роботі розглядаються теоретичні основи зайнятості та соціального захисту населення. Дається організаційно-економічна характеристика об'єкту дослідження, аналізуються стан зайнятості та соціального захисту сільського населення Львівської області. На основі результатів проведеного аналізу пропонуються шляхи підвищення рівня зайнятості та покращення соціального захисту населення Львівської області.

Ключові слова: ринок праці, трудові ресурси, зайнятість населення, безробіття, соціальний захист, соціальне забезпечення.

Annotation

The qualification work examines the theoretical foundations of employment and social protection of the population. The organizational and economic characteristics of the research object are given, the state of employment and social protection of the rural population of Lviv region is analyzed. Based on the results of the analysis, ways to increase the level of employment and improve the social protection of the population of Lviv region are proposed.

Key words: labor market, labor resources, population employment, unemployment, social protection, social security.

УДК: 351.84:364.044

Зайнятість і соціальний захист сільського населення Львівської області.
Кобель Р. І. – Кваліфікаційна робота. Кафедра менеджменту ім. проф.
Є. В. Храпливого – Дубляни, Львівський НУП, 2024.

Кваліфікаційна робота: 99 стор. текстової частини, 14 рисунків,
20 таблиць, 49 джерел.

В кваліфікаційній роботі розглядаються теоретичні основи зайнятості та соціального захисту населення, зокрема сутність зайнятості населення як основоположної характеристики ринку праці; сутність соціального захисту.

Дається організаційно-економічна характеристика об'єкту дослідження, аналізуються стан зайнятості та соціального захисту сільського населення Львівської області.

На основі результатів проведеного аналізу пропонуються шляхи підвищення рівня зайнятості та покращення соціального захисту населення Львівської області.

Ключові слова: ринок праці, трудові ресурси, зайнятість населення, безробіття, соціальний захист, соціальне забезпечення.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАЙНЯТОСТІ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ.....	9
1.1 Сутність зайнятості населення як основоположної характеристики ринку праці.....	9
1.2 Сутність соціального захисту населення.....	32
1.3 Методика дослідження.....	41
РОЗДІЛ 2 СТАН ЗАЙНЯТОСТІ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	45
2.1 Організаційно-економічна характеристика діяльності сільськогосподарських підприємств Львівської області.....	45
2.2 Трудові ресурси і їх використання.....	
2.3 Аналіз зайнятості та ринку праці.....	60
2.4 Особливості соціального захисту сьогодення в Україні.....	68
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ПОКРАЩЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	79
3.1 Підвищення рівня зайнятості населення.....	79
3.2 Подолання проблем соціального захисту.....	83
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	91
БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК.....	95

ВСТУП

Україна вступила на шлях ринкових перетворень. Нові суспільні відносини породили на сьогодні ряд соціально-економічних проблем. Процес входження в ринок є найважчим для аграрного сектора економіки і для його трудового потенціалу. Зараз уже нікого не дивує соціальна напруженість в суспільстві, безробіття, інфляція і інші негативні економічні і соціальні явища. Формується новий ринок праці. В галузі соціально-трудоких відносин визначальними є проблеми зайнятості, безробіття і доходів. В умовах переходу до ринкової економіки, спаду промислового і аграрного виробництва загострюється проблема соціального захисту населення.

Конституцією України громадянам гарантовано право на працю, на достатній для себе і своєї сім'ї життєвий рівень, на охорону здоров'я, на освіту, право на соціальний захист. Прийняті за порівняно короткий відрізок часу низка не досить досконалих законодавчих актів, не спроможні суттєво вплинути на вирішення проблеми зайнятості населення його оплати праці, а також стан соціального захисту найуразливіших верств населення. Важливо пам'ятати, що ситуація на ринку праці є ключем до формування належного рівня життя широких верств населення, становлення демократичного суспільства і зростання чисельності середнього класу серед населення. Тому сьогодні, особливої актуальності набуває вивчення питань, що пов'язані з забезпеченням зайнятості. В умовах, коли більша частина населення країни живе на межі бідності, щораз більшої актуальності набуває вивчення і вдосконалення соціального захисту населення.

Мета і завдання дослідження. Мета кваліфікаційної роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробці методичних положень, а також у формуванні практичних рекомендацій з питань зайнятості та соціального захисту сільського населення.

Для досягнення поставленої мети в кваліфікаційній роботі було необхідно вирішити наступні завдання:

- дослідити теоретичні основи зайнятості та соціального захисту населення;

- проаналізувати стан зайнятості та соціального захисту сільського населення Львівської області;

- обґрунтувати шляхи підвищення рівня зайнятості та покращення соціального захисту сільського населення Львівської області.

Об'єктом дослідження є процеси зайнятості та соціального захисту сільського населення Львівської області.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і практичних аспектів, пов'язаних із зайнятістю та соціальним захистом сільського населення.

Методи дослідження. Дослідження ґрунтується на діалектичному методі пізнання та системному підході до аналізу економічних явищ і процесів. Також враховано результати наукових робіт вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, присвячених зайнятості та соціальному захисту населення. Для вирішення поставлених завдань у кваліфікаційній роботі використовувалися наступні методи, що є традиційними в економічній науці: монографічний, економіко-статистичний, історичний та абстрактно-логічний.

Інформаційно-нормативною базою дослідження служили законодавчі та нормативно-правові акти, а також офіційні статистичні дані, надані Державною службою статистики України та Головним управлінням статистики в Львівській області.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАЙНЯТОСТІ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

1.1 Сутність зайнятості населення як основоположної характеристики ринку праці

Активна участь людей у виробництві та використання всіх їхніх здібностей виступає ключовим чинником економічного розвитку. Люди відіграють роль робочої сили, яка забезпечує виробництво товарів і послуг, використовуючи свої навички та таланти. Ця участь також охоплює важливі аспекти, такі як інновації та розвиток нових ідей, що визначають продуктивність і конкурентоспроможність економіки. У сучасному світі особливо важливою стає роль знань і технологій, а також активна участь у високотехнологічних секторах та науковому дослідженні. Інвестиції в освіту і розвиток людського капіталу сприяють створенню інтелектуальної робочої сили, спроможної забезпечувати інновації та підвищувати продуктивність. Участь людей в економіці також має соціальний вимір, сприяючи створенню робочих місць і поліпшенню загального рівня життя. Ефективне використання людського потенціалу сприяє сталому економічному розвитку і підвищенню якості життя.

У сфері зайнятості спостерігаються складні соціальні взаємодії між всіма учасниками, при чому центральним аспектом є потреби суб'єктів у зайнятості, включаючи основну потребу бути зайнятим.

Зайнятість населення виражає ознаки потенціалу, який може бути використаний для вирішення різноманітних життєвих проблем. Це відображає зростання можливостей особистості та готовність їх реалізувати. При визначенні зайнятості як потенціалу важливо враховувати, що, подібно до будь-якого потенціалу, вона має свої межі і обмеження. Ці обмеження стосуються як темпів, так і напрямків економічного розвитку, які визначаються

характеристиками та якісним рівнем людських ресурсів. Людський потенціал, що використовується у сфері праці, забезпечує підприємців прибутком, найманих працівників – заробітною платою, і інші категорії населення отримують соціальні виплати. В кінцевому результаті цей процес сприяє задоволенню широкого спектру потреб суспільства. Людський потенціал, який використовується, перетворюється у форму капіталу. Його ефективна роль полягає в забезпеченні можливості відновлення матеріальної та соціальної бази життєдіяльності людей, створюючи умови для накопичення інтелектуального капіталу. Цей інтелектуальний капітал має ряд характеристик, які сприяють розвитку особистості [11, с. 76].

Економічна наука стоїть перед викликом поєднати зайнятість і розвиток людини. Це завдання можна сформулювати як забезпечення працевлаштування за допомогою розширення можливостей вибору людей у сфері праці та створення різноманітних варіантів для визначення своїх цілей та обрання способу життя, яким людина надає перевагу. Це також включає створення нових економічно ефективних робочих місць. Такий розширений аналіз надає підставу розглядати зайнятість населення як категорію, навколо якої можна визначити відповідну сферу.

При аналізі сутності зайнятості стає очевидним, що вона є однією із ключових областей самовдосконалення та самоактуалізації людини і представляє собою засіб для пізнання зовнішнього світу. Враховуючи вищезазначене, можна визначити, що зайнятість представляє собою комплексну та загальну категорію, яка включає різноманітні аспекти, такі як стан, розподіл, набір законодавчих положень і має організаційно-економічний і соціально-економічний зміст.

Використання системного підходу при аналізі зайнятості як економічної категорії визначає її як науковий термін, що віддзеркалює об'єктивні економічні відносини між учасниками економіки у зв'язку з трудовою діяльністю. Цей підхід дозволяє виділити ключовий елемент у системі зайнятості, який виконує функціонально спрямовану роль та визначає загальну

структуру і якість зайнятості [15, с. 86].

Зайнятість населення – це просторове соціальне середовище, де відбувається взаємодія між людиною та суспільством. У цьому взаємодії формуються відносини зайнятості, що дозволяють індивіду реалізовувати свої здібності в суспільно корисній діяльності. Це охоплює як загальні обов’язки та взаємодію у сім’ї та громаді, так і професійну діяльність у конкретних галузях праці. Вивчення сфери зайнятості дозволяє виявити взаємозв’язок між об’єктом та суб’єктом взаємодії, встановлюючи органічні зв’язки між ними. Бажання працювати представляє собою характерну рису сфери зайнятості. Особи працездатного віку можуть опинитися за межами сфери зайнятості, якщо вони не виявляють бажання працювати [14, с. 130].

Сфера зайнятості виявляє свій інституціональний аспект через створення організованого простору, де взаємодії між суб’єктами, спрямовані на задоволення індивідуальних та суспільних потреб, регулюються встановленими правилами та нормами. Цей процес призводить до установаження стійких форм взаємно орієнтованої економічної поведінки.

Так, зайнятість може розглядатися в декількох аспектах, оскільки це широке поняття, що охоплює різні сфери і аспекти життя. Ось деякі з можливих аспектів:

1. Аспект праці та взаємодії засобів виробництва. З точки зору праці, умов праці та сполучення працівника із засобами виробництва.

2. Аспект споживання. Під цим кутом зору розглядається реалізована працевзабезпеченість, де трудові послуги, надані працівниками, винагороджуються матеріально.

3. Аспект суспільного розподілу праці. В цьому вимірі акцентується закріплення працівників за конкретними видами економічної діяльності.

4. Аспект людського розвитку. Відображення в зайнятості можливостей для самоактуалізації людини та її особистого розвитку [1, с. 75].

Термін “зайнятість” враховує взаємодію як об’єктивних, пов’язаних із необхідністю виробництва та наявністю трудового ресурсу, так і суб’єктивних

аспектів, які виникають з оцінок, розуміння та мотивації осіб, що утворюють ці відносини. Люди, як провідний чинник економічного розвитку, внесуть свій внесок у виробництво через мобілізацію своїх трудових та підприємницьких здібностей. Здібності до праці можуть виступати джерелом праці та вважатися системоутворюючим елементом у ході виконання робочих процесів [18, с. 15].

Щодо зайнятості, це сфера, де реалізуються вказані здібності. Для виявлення цих здібностей важливий доступ до робочих місць та конкурентне позиціонування людей, що володіють цими здібностями. Таке становище забезпечується рівнем здібностей до праці, досягнутим у процесі особистого розвитку. Отже, ефективна реалізація здібностей на найвищому рівні відбувається за умови їхнього систематичного розвитку. Таким чином, ми вважаємо, що розвиток здібностей до праці є важливим складовим елементом у формуванні системи зайнятості. Підхід, що базується на системних принципах, включає в себе взаємодію між компонентами, що формують систему, а саме між системоутворюючим елементом, суб'єктом та об'єктом зайнятості.

Теоретичні концепції щодо ринку праці та його управління, а також еволюція проблеми регулювання цього ринку, викладено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Генезис проблеми державного управління зайнятістю населення

Назва наукової школи	Базовий принцип	Основні погляди та роль держави
1	2	3
Інституціоналізм	Державне регулювання	Державі відводиться ключова роль у вирішенні проблем забезпечення зайнятості населення. Ринок праці розглядається як платформа для ведення переговорів між роботодавцями та працівниками, встановлення правил поведінки та регулювання ринку праці реалізується шляхом проведення інституційних реформ.

продовження табл. 1.1

1	2	3
Кейнсіанство	Державне регулювання	Рівень зайнятості може бути забезпечений шляхом впливу на сукупний попит через реалізацію бюджетно-податкової політики.
Монетаризм	Невтручання держави	Втручання держави вважається неефективним та неспроможним забезпечити стабільність у сфері зайнятості, ініціювати значущі трансформації та запобігти різким змінам у цьому відношенні.
Неоінституціоналізм	Посилення втручання держави, функція координатора	Держава втручається шляхом реалізації заходів, спрямованих на зниження економічних нерівностей, збільшення соціальних витрат та забезпечення гарантованого рівня доходу для всього працездатного населення.
Неокласична школа	Невтручання держави	Ринок праці, за цим підходом, може самостійно регулюватися без значного втручання держави. Втручання органів влади в цей процес може призвести до створення додаткових нерівностей в економіці та викликати збільшення рівня безробіття.
Посткейнсіанство	Державне регулювання	Держава активно взаємодіє на ринку праці, намагаючись знайти можливості для згоди між роботодавцями, працівниками та представниками

продовження табл. 1.1

1	2	3
		громадянського суспільства. В цьому контексті ці сторони є партнерами у процесі досягнення загального погляду.
Школа класичної політичної економії	Невтручання держави	Влада має обмежену роль у контролі зайнятості, пристосовуючи основні інструменти, такі як регулювання процентних ставок та управління еластичністю відношення між розміром заробітної плати та цінами.

Аналіз різноманітних точок зору на зайнятість свідчить про те, що існують різні підходи до сприйняття зайнятості як трудової діяльності, а також відносин по залученню працівників у виробництво чи включенню індивідуальної праці у загальну суспільну працю.

З нашого погляду, зайнятість є взаємодією трудової діяльності та суспільних трудових відносин, спрямованою на участь у суспільному виробництві для досягнення людського розвитку. Це формулювання дозволяє висвітлити основу зайнятості у взаємодії з різноманітними формами, що виникають у постіндустріальному економічному середовищі, і розкрити важливу роль зайнятості в процесі розвитку людини. Категорія “зайнятість” об’єднує діяльність і відносини таким чином, що сама діяльність визначає конкретну структуру зайнятості, а відносини виступають як основний фундамент, що визначає глибинну структуру зайнятості. Це взаємодія формує зміни у змісті та формах зайнятості, відповідно до закономірностей розвитку постіндустріальної економіки (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Визначення зайнятості в основних концепціях світової економічної думки

Поняття зайнятості	Зміст трансформацій зайнятості	Автори концепції
1	2	3
<p>Зайнятість представляє собою спільну соціальну діяльність, що визначається цінностями конкретних суспільств. У цих суспільствах спільні та індивідуальні цінності виявляються по-різному, а також визначається рівень довіри.</p>	<p>Розширення зайнятості за допомогою включення в різноманітні види діяльності, включаючи ті, які не зумовлюють отримання оплати.</p>	<p>Макс Вебер, Пітер Друкер, Еміль Дюркгейм, Елвін Тофлер, Френсіс Фукуяма.</p>
<p>Зайнятість може розглядатися як соціальна взаємодія між роботодавцями та робітниками, в процесі якої виявляються можливості адаптації економічної системи та індивіда.</p>	<p>Розширення просторових та часових рамок зайнятості означає, що ця активність може здійснюватися в різних місцях та часах. Зайнятість, яка втрачає формальні ознаки участі в суспільному виробництві, свідчить про те, що її характер може змінюватися і не завжди обов'язково пов'язаний із стандартними формами економічної участі.</p>	<p>Крістоф Бенер, Бен Барчель, Карл Вейс, Девід Ньюмарк, Джозеф Рід.</p>

1	2	3
<p>Зайнятість – це сукупність відносин, які формуються через вплив інституту контракту, норм професійної підготовки, механізмів оплати праці, соціального захисту та регулювання трудової поведінки.</p>	<p>Розширення різноманітності вимог до стандартів поведінки у сфері зайнятості та поліпшення якості ринкових інститутів.</p>	<p>Люк Болтянскі, Торстейн Веблен, Джон Гелбрейт, Рональд Коуз, Лорана Тевено, Олів'є Фаворо, Франсуа Шаньялем.</p>
<p>Аналіз зайнятості може бути вирішено в контексті принципів розселення, зміни професійних і особистих інтересів, впливу змін у життєвих умовах, динаміки соціального та духовного аспектів життя працівника, і ефективного розподілу трудового часу через бюджетування його ресурсів.</p>	<p>Оптимізація зайнятості відповідно до вимог бюджету життєвого часу.</p>	<p>Георгій Осіпов, Фредерік Герцберг.</p>
<p>Зайнятість представляє собою соціально-трудова активність, яка є необхідною для особистого розвитку індивіда, розглядаючи це як суттєву потребу у власному самовдосконаленні.</p>	<p>Перетворення області зайнятості у соціально-економічну сферу розвитку людини.</p>	<p>Амартія Сен, Махбуб уль-Хак.</p>

Зайнятість, розглянута як діяльність, може бути визначена за декількома ознаками:

- 1) як сукупність конкретних дій;
- 2) її реалізація ґрунтується на трудовому розподілі або професіоналізмі;
- 3) забезпечення задоволення людських матеріальних та нематеріальних потреб через її виконання;
- 4) характеризується стадійністю та дискретністю.

Ці ознаки визначають важливі аспекти зайнятості, включаючи її ціль, організаційну структуру та характер. Деталізуючи характер суб'єкта дії, ми автоматично встановлюємо, які аспекти людської діяльності стануть об'єктом нашого дослідження.

Існує різноманітність підходів у визначенні сутності категорії “зайнятість населення” (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Підходи до визначення поняття “зайнятість населення”

Автор	Трактування поняття
1	2
Закон України “Про зайнятість населення”	громадянська діяльність, спрямована на задоволення особистих та суспільних потреб, і яка зазвичай приносить їм матеріальні або інші види винагороди.
Законодавство України	активність, спрямована на задоволення особистих і суспільних потреб, яку визнають як зайнятість не тільки на державних підприємствах, але і в особистому, фермерському та інших господарствах, садівництві, індивідуальній трудовій діяльності, підприємстві тощо. Ця діяльність базується на праві вільного використання власної праці та праві власності на засоби виробництва для виконання цієї праці.
В.М. Петюх	забезпечення всього працездатного населення роботою, що здійснюється у різних галузях суспільного виробництва або суспільно корисної діяльності.

1	2
В. Васильченко, Б. Крижанівський, В. Онікієнко	задоволення особистих та суспільних потреб становить джерело здобуття прибутку у формі грошей або інших вигід, таких як заробітна плата, додаткові виплати чи надання послуг у натуральній формі.
Е. Лібанова, В. Скуратівський, О. Палій	наявність роботи, за якою можна визначити кілька характеристик: тривалість робочого періоду (повна чи неповна зайнятість) та реєстрація (zareєстрована чи незареєстрована).
А. Лук'янов	це узагальнена категорія, яка має історичний характер, але її структура, мета, способи функціонування та інші характеристики не є постійними; вони залежать від рівня розвитку суспільства, системи його потреб, стану продуктивних сил, виробничих відносин і самої людини.
Л. Рофе	громадянська діяльність, спрямована на задоволення особистих і суспільних потреб, що відповідає законодавству і зазвичай приносить дохід від праці.

Для обґрунтування використання терміну “зайнятість” у відповідності до цілей даного дослідження, ми проведемо аналіз порівняння цього поняття в рамках споріднених категорій, таких як “праця”, “економічна активність населення”, “соціально-трудова відносина” (табл. 1.4).

Таблиця 1.4 – Порівняльний аналіз зайнятості в системі споріднених категорій

Ознака порівняння	Категорії			
	Зайнятість	Праця	Економічна активність населення	Соціально-трудова відносина
1	2	3	4	5

1	2	3	4	5
Змістове наповнення	Система, яка об'єднує соціально-економічні та правові відносини в суспільстві в контексті трудової сфери.	Трудова діяльність, трудовий процес.	Забезпечення населення певного віку пропозицією робочої сили на ринку праці протягом конкретного часового періоду.	Система взаємодії між найманими працівниками та роботодавцями за участю держави.
Основні показники оцінювання	Кількість працюючих, рівень зайнятості, розподіл зайнятих за галузями економіки чи регіонами, та якісний склад працюючих.	Ефективність виробничої діяльності, рівень оплати праці, продуктивність праці, ступінь складності і напруженості праці, та якість виконаної роботи.	Кількість економічно активного та безробітного населення, рівень економічної активності та неактивності населення.	Групові угоди і контракти, умови та винагорода за працю, вирішення трудових конфліктів та інші аспекти трудового життя.
Рівні регулювання	Переважно макро- та мезорівні.	Більшою мірою мікро- та індивідуальний рівні.	Переважно макро- та мезорівні.	Макро-, мезо- та мікрорівні

Визначення поняття “зайнятість”:

- зайнятість, як економічна категорія, включає в себе різноманітні економічні, правові, соціальні та інші відносини, пов’язані із створенням робочих місць для працездатного населення та їх участі в суспільно корисній праці з подальшим отриманням доходу;

- зайнятість – це забезпечення населення робочими місцями, що може відбуватися як індивідуально, так і за допомогою приватних роботодавців або за участю держави;

- ступінь участі працездатного населення у суспільній праці [37, с. 73].

Функціонування ринкової економіки без розвинутого ринку праці стає неможливим, оскільки останній виступає ключовим елементом у макроекономічному процесі та ефективним механізмом узгодження економічних інтересів його учасників. У той же час, неналежне функціонування ринку праці може призводити до різних проблем, таких як бідність, безробіття, інфляція, а також викликати соціальні напруження у суспільстві, такі як мітинги, демонстрації, страйки і інші події.

На даний момент ситуація на ринку праці у регіоні ще не виявила ознак стабілізації, існує актуальне питання щодо необхідності посилення державного впливу на цей ринок. Також виникає необхідність перегляду уявлень про те, яким чином та ким має здійснюватися таке регулювання.

Сьогодні регіональне регулювання ринку праці стає особливо важливим, оскільки лише на рівні регіону можуть бути повністю враховані їх унікальні демографічні, екологічні, соціально-економічні, та інші особливості. Систему взаємовідносин, що виникають у межах структурних компонентів суб’єктів, слід розглядати як аспекти зайнятості (рис. 1.1).

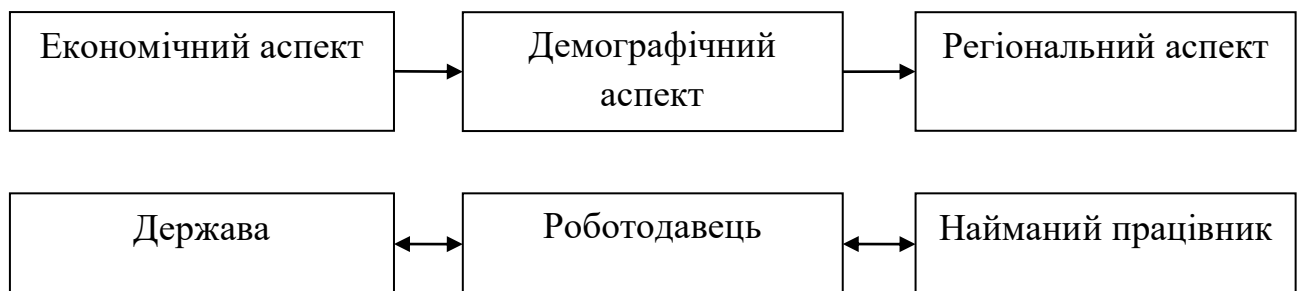

Рис. 1.1 – Компоненти системи відносин зайнятості

Під час аналізу різних підходів до визначення терміну “зайнятість населення”, слід ретельно розглядати три ключові аспекти [47, с. 36]:

- 1) зайнятість працездатного населення, яка відображає доступні трудові ресурси;
- 2) зайнятість населення на ринку праці, яка фокусується на тих, хто зайнятий у найманій праці;
- 3) зайнятість економічно активного населення, що охоплює робочу силу, готову та здатну до праці.

Ці аспекти надають комплексне уявлення про стан зайнятості, враховуючи різні аспекти працевлаштування та робочих відносин.

Термін “зайнятість” охоплює економічний, соціальний та правовий контексти і представляє собою тріаду категорій. Це включає елементи економічної сфери, соціальні взаємозв’язки та правові аспекти, що взаємодіють для формування комплексного розуміння поняття “зайнятість”. Необхідно дослідити ситуацію щодо зайнятості з економічного та соціального боку. Зайнятість з економічного погляду у суспільстві визначається як активна участь працездатного населення у формуванні суспільного продукту або національного доходу. Ця сфера зайнятості визначає економічні можливості суспільства, рівень та якість життя населення в цілому, а також благополуччя окремих громадян. Зайнятість із соціального погляду охоплює різноманітні види діяльності, такі як участь у загальноосвітніх школах, інших денних навчальних установах, військова служба, обов’язки в домашньому господарстві, виховання дітей, надання допомоги хворим та літнім людям, а також участь у роботі громадських організацій.

З розвитком ринкової економіки, стандартні форми зайнятості витісняються або замінюються нетиповими. Якщо колись ці форми були вибірковими, то тепер вони перетворилися на примусові через загострення проблем зайнятості у світовій економіці в умовах демографічного, економічного та регіонального контексту. Різновиди зайнятості представлені в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5 – Види зайнятості

Види зайнятості	Зміст
Типова трудова зайнятість.	<ul style="list-style-type: none"> - виконання роботи в постійному виробничому приміщенні роботодавця; - дотримання стандартного робочого графіка протягом конкретного періоду (тиждень, місяць, рік); - трудова зайнятість у підприємця; - укладання трудового договору.
Альтернативні форми праці, які відхиляються від стандартних умов.	<ul style="list-style-type: none"> - виконання роботи вдома; - концепція “поділ праці” і “робочого часу”; - непостійна робота за наймом; - праця вдома, пов’язана з домогосподарством; - часткова або тимчасова зайнятість.

Всього від 15% до 35% економічно активного населення розвинених країн зайняті за нетиповими формами праці. Ці форми можна розподілити на три групи:

I – самостійна робота або створення власного бізнесу (10-30%);

II – працевлаштування в тіньовій економіці (5-35%);

III – застосування нетипових форм трудових контрактів, таких як скорочена зайнятість [14, с. 139].

Залучення населення до зайнятості виявляється через конкретні методи включення працівника у економічну діяльність, включаючи в себе суспільно корисну працю.

Зайнятість населення виявляється через конкретні способи включення працівника у економічну сферу, виконання суспільно корисної праці.

Міжнародна статистика виділяє основні типи зайнятості:

I – особи, що працюють за наймом і отримують заробітну плату;

II – самозайняті працівники або підприємці;

III – особи, які зайняті в неоплачуваній праці в сімейних господарствах

[22, с. 190].

Ключовими показниками зайнятості є:

- активність населення – співвідношення числа зайнятих осіб до загальної кількості населення;

- ефективність використання трудових ресурсів, або працездатного населення, виражається у співвідношенні зайнятих осіб до загальної кількості трудових ресурсів;

- норма зайнятості визначає відсоткове співвідношення працевлаштованих осіб серед представників конкретної категорії (за статтю, професією, галуззю тощо).

Рівень зайнятості піддається впливу чинників як на макро-, так і на мікроекономічному рівні. Ці чинники включають в себе вплив конкретного способу та мети виробництва, таких як задоволення потреб чи отримання прибутку. Також важливим є рівень розвитку продуктивних сил, де низький рівень може призвести до повної зайнятості, а високий – до безробіття. Слід враховувати форму організації виробництва, таку як товарна, планова чи змішана, і вплив економічних законів. Також важливими є соціально-економічний устрій та політика держави, які можуть бути спрямовані на ринковий підхід, регулювання або вирішення соціальних питань. Значення також має динаміка, темпи і тип економічного зростання, а також розмір інвестицій в економіку.

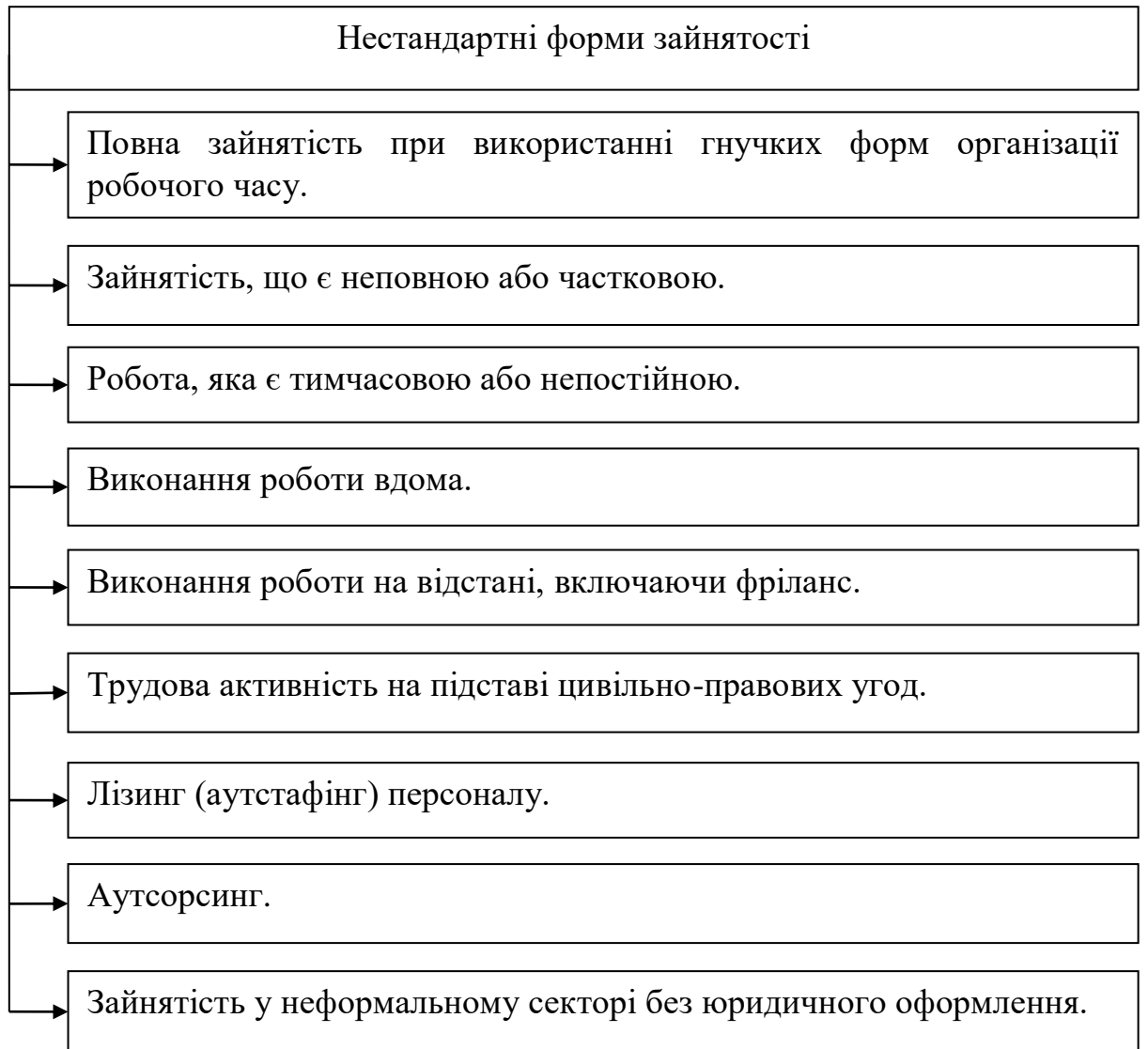
Структура зайнятості, як у кількісному, так і в якісному відношенні, формується під впливом різних чинників, таких як глибина суспільного поділу праці, освітня та професійно-кваліфікаційна структура, ступінь і характер розвитку продуктивних сил, а також економічна та соціальна політика країни (табл. 1.6).

Таблиця 1.6 – Залежність зайнятості населення від чинників

Види зайнятості	Ознаки
Ефективна, або ринкова, “повна” зайнятість.	<ul style="list-style-type: none"> - виникає унаслідок розвитку розширеного товарного виробництва; - головною метою є отримання прибутку шляхом раціонального використання різних чинників виробництва, зокрема робочої сили; - домінуючим мотивом використання робочої сили є економічна ефективність; - забезпечується право особи на працю; - передбачає існування “природного безробіття”, що виражається у неповній зайнятості.
Повна (фактично), або соціально раціональна зайнятість (неринкова).	<ul style="list-style-type: none"> - виникнення спостерігається при переважанні суспільної власності над засобами виробництва та системі планованої організації суспільного виробництва; - відсутність безробіття та повна зайнятість розглядаються як важливий показник справедливості та соціального захисту; - головною метою виробництва є задоволення потреб; - людина має зобов’язання працювати, при цьому держава гарантує наявність робочого місця; - соціально-економічний чинник стає ключовим.

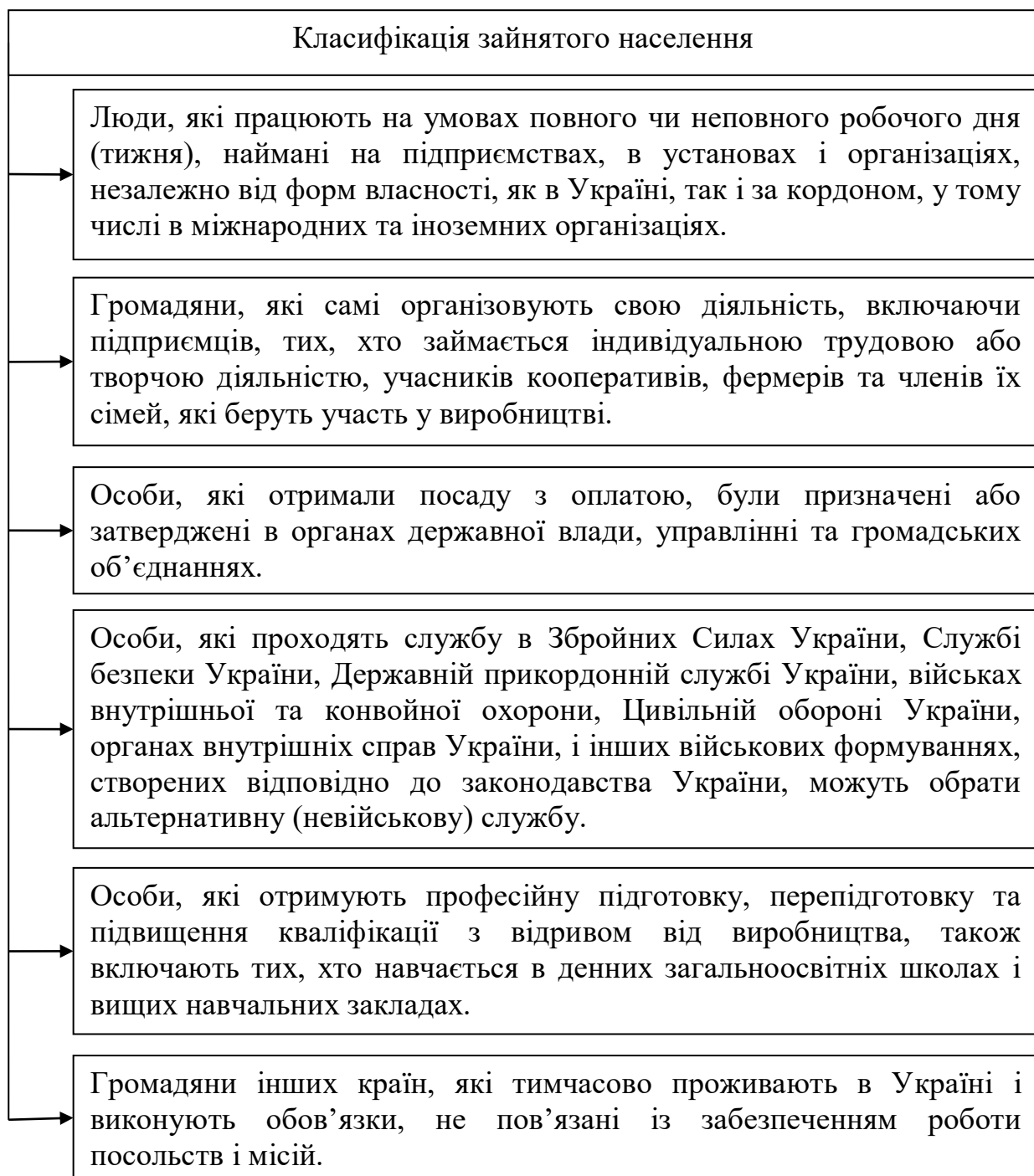
Можна вважати нестандартними формами зайнятості ті, які представлені на рисунку 1.2.

Рис. 1.2 – Нестандартні форми зайнятості.

В Україні до числа зайнятого населення включають громадян, які мають законне право проживання на території держави, згідно з інформацією, поданою на рисунку 1.3.

Рис. 1.3 – Класифікація зайнятого населення.

У країнах із розвинутою економікою виникли власні моделі державної політики з регулювання зайнятості. Формування цих моделей піддається впливу різноманітних чинників, таких як ступінь централізації ринку праці та законодавства, вибір між пасивною та активною політикою зайнятості, активність профспілок, спілок роботодавців та інші. Таким чином, в розвинених країнах застосовуються різні методи регулювання зайнятості,

відрізняючись за своєю суттю та характером.

В таблиці 1.7 наведено приклади основних принципів державного регулювання у деяких європейських країнах та інструментів, які вони використовують для впливу на рівень зайнятості.

Таблиця 1.7 – Державна політика зайнятості в країнах Європи

Країна	Механізм державного регулювання зайнятості	Підходи / інструменти впливу на зайнятість
1	2	3
Великобританія	Місцеві органи влади здійснюють заходи для підтримки розвитку підприємницької діяльності, зосереджуючи увагу на доступності інформації про ринок праці, включаючи попит і пропозиції. Крім того, вони активно контролюють діяльність Фонду соціального страхування на випадок безробіття.	Ефективна робота профспілок, сприяння самозайнятості та активна інформаційна політика на ринку праці.
Швеція	Основним завданням регулювання зайнятості є впровадження політики повної зайнятості. У сфері трудових відносин держава втручається опосередковано, виявляючи свій вплив через законотворчу діяльність та встановлення правових засад для підприємців і працівників.	Підтримка підприємництва, висока мобільність робочої сили в межах країни та забезпечення соціальних гарантій через внески до страхових фондів.

1	2	3
Німеччина	Стимулювання утримання робочих місць, підтримка працевлаштування молоді та забезпечення конкурентоспроможності економічно активних громадян.	Система пільг для підприємств, розвиток політики зайнятості серед молоді, а також значне фінансування навчання та перекваліфікації працівників.
Франція	Підприємства, що працевлаштовують молодь, можуть скористатися певними пільгами, такими як фінансування витрат на соціальне страхування молодих працівників за рахунок держави протягом першого року. Також передбачена підтримка під час створення власного бізнесу.	Зайнятість в рамках молодіжної політики, можливість неповного робочого дня та надання початкового капіталу для власного бізнесу.

Безробіття серед молоді переважно виникає через відсутність практичного досвіду, високі стандарти, що пред'являються роботодавцями, та соціальну незрілість. Сприяє позитивному працевлаштуванню молоді те, що протягом багатьох десятиліть успішно вживається практика заохочення молодих людей до заснування власного бізнесу.

Основні механізми цього стимулювання полягають у наданні пільгового оподаткування або повному звільненні від податкових обов'язків для підприємців-початківців на обмежений час, а також у наданні консультаційної та юридичної підтримки під час започаткування власної справи.

Зміни в інституті зайнятості та гнучкість у сфері працевлаштування частково виявляються через впровадження нетрадиційних моделей робочого часу. Підводячи підсумки зарубіжної практики використання нетрадиційних моделей робочого часу, ми можемо виділити декілька варіантів, які відображені на рисунку 1.4.

Рис. 1.4 – Нетипові моделі робочого часу

Моделі робочого часу можуть виявлятися як стандартними, так і гнучкими, в залежності від можливості працівника регулювати початок та завершення свого робочого дня. Виконання роботи на умовах неповного робочого часу може обмежуватися чіткими часовими рамками, які визначає роботодавець. У цьому випадку йдеться про скорочення часу роботи або перенесення його окремих частин протягом тижня чи місяця. Ці форми є нестандартними і відрізняються від гнучких графіків.

В Україні склалася конкретна модель управління зайнятістю населення, що включає в себе систему взаємодоповнюючих інститутів:

1. Законодавство України, що стосується зайнятості населення, представляє собою комплекс нормативно-правових актів, які використовуються для регулювання соціально-трудових відносин.

2. Мінімальна заробітна плата.

3. Заходи пасивної підтримки зайнятості, які реалізуються Державною службою зайнятості, включають програми безробіття.

Управління зайнятістю населення у країні реалізується через державну політику на різних рівнях влади: національному, регіональному та місцевому.

Головним елементом впровадження державної політики в галузі зайнятості населення є органи державного управління, які мають відповідні повноваження у цьому напрямку на регіональному рівні. В таблиці 1.8 розглянемо конкретні напрями роботи державної політики на різних рівнях управління країною.

Таблиця 1.8 – Реалізація державної політики зайнятості населення

Рівень державної влади	Основні напрями роботи
Місцевий	<ol style="list-style-type: none"> 1. Активна участь у впровадженні та фінансуванні платних громадських робіт, тимчасового працевлаштування, ярмарків вакансій та тимчасового працевлаштування для неповнолітніх. 2. Створення програм зайнятості для областей, районів та територіальних громад.
Регіональний	<ol style="list-style-type: none"> 1. Здійснення аналізу стану ринку праці, оцінка балансу трудових ресурсів та проведення інших аналітичних досліджень. 2. Здійснення функцій контролю та нагляду. 3. Надання громадянам державних послуг в галузі зайнятості через центри зайнятості. 4. Проведення виплат особам, які перебувають у безробітті (делеговані повноваження). 5. Розробка нормативно-правових актів у галузі зайнятості населення. 6. Створення та впровадження регіональних програм підтримки зайнятості.

1	2
Національний	<ol style="list-style-type: none"> 1. Прийняття нормативно-правових актів. 2. Розробка ключових напрямків сприяння трудовому працевлаштуванню та надання допомоги громадянам, які перебувають у стані безробіття. 3. Розробка основних цілей та завдань України та їх узгодження з іншими напрямами державної політики. 4. Створення державних програм і моніторинг їх виконання.

Конституція України визначає правову основу розроблення державної політики у сфері зайнятості населення. У ній закріплені основні права людини на працю, рівні можливості у виборі професії (згідно зі статтею 43), соціальний захист у випадку безробіття (згідно зі статтею 46), право на освіту (згідно зі статтею 53) та інші. Паралельно з установленням основних принципів урегулювання відносин у сфері зайнятості населення та обслуговувані діяльності державних інституцій, Конституція України встановлює юридичну основу для прийняття інших нормативно-правових актів, які розкривають та уточнюють ці засади.

До цих актів передусім входять Закон України “Про зайнятість населення”, Кодекс законів про працю України, а також Господарський та Цивільний кодекси України. Зазначаються також Закон України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття” та інші законодавчі акти, що закріплюють соціальні гарантії держави у справедливій реалізації громадянського права на працю. Ці нормативні акти також визначають організаційні, інституційні та ресурсні аспекти реалізації заходів держави щодо підтримки зайнятості населення та захисту від безробіття в Україні.

Властивості зайнятості можуть одночасно служити характеристиками

економічних відносин і діяльності. В даному контексті розглядаються як дві модальності зайнятості, які взаємодіють, не суперечать одна одній. Залежно від обставин та мети аналізу вони можуть по черзі набувати пріоритету в розгляді, надаючи більш детальне уявлення про сутність явища зайнятості.

1.2 Сутність соціального захисту населення

Перш ніж заглиблюватися в специфіку соціального захисту населення, необхідно ознайомитися з визначенням терміну та історичним контекстом становлення цього державного інституту.

Політика держави, здатної взяти на себе відповідальність за добробут, розвиток і безпеку свого населення, повинна включати соціальний захист. Це важлива компонента, від якої залежить розвиток суспільства на цивілізаційному рівні. Враховуючи складні обставини сьогодення, поглиблене вивчення природи соціального захисту та його ролі в державній соціальній політиці є дуже бажаним, оскільки соціальний захист служить запорукою суспільного добробуту та фінансової рівноваги.

Соціальний захист зазвичай класифікують як правовий або економічний. Так, наприклад, Ю. О. Шклярський розглядає проблему посилення адміністрування соціального захисту на регіональному рівні. В. М. Руденко концентрується на фінансово-правових основах соціального захисту населення. О. Ю. Єрмолівська розглядає соціальний захист як чинник стабілізації рівня життя населення в умовах економічних трансформацій [1. С. 68].

При ознайомленні з основами соціального захисту можна ознайомитись із положеннями Конституції України, національними та міжнародними правовими нормами, енциклопедіями та довідниками, зарубіжними джерелами, досвідом суспільного розвитку інших держав.

Загально прийнято вважати, що термін “соціальний захист” було вперше введене і став важливим після ухвалення закону США про соціальний захист у 1935 році. Франклін Рузвельт, президент США, описав новий закон як

“наріжний камінь у системі, яка зараз будується, але жодним чином не завершена” [33, с. 211].

Щодо походження цього поняття існують, однак, різні думки. Гай Перрін зазначає, що Акт 1938 року в Новій Зеландії повністю охопив поняття системи соціального забезпечення, хоча спочатку це словосполучення використовувалося в США [3, с. 89]. У будь-якому разі можна стверджувати, що термін “соціальний захист” став широко вживаним, починаючи з 1930-х років.

“Американська енциклопедія” дає таке нове визначення соціального захисту: “соціальний захист, у загальному розумінні цього поняття, означає безпеку та свободу від страху для груп взаємопов’язаних та залежних одне від одного людей в суспільстві” [14, с. 132]. “Соціальний захист це програми, реалізовані урядом, що спрямовані на забезпечення економічного добробуту працівників, пенсіонерів та їхніх сімей” [14, с. 135] – так описує соціальний захист “Всесвітня книжкова енциклопедія” з точки зору його економічних складових.

Отже, соціальний захист – це такий інструмент, який держава використовує для того, щоб кожен громадянин отримував мінімальну кількість матеріальних переваг. Крім того, соціальний захист можна розглядати як державну систему, діяльність якої спрямована на створення нормальних умов життя, задоволення основних людських потреб і забезпечення можливостей для розвитку людини.

Конституція України гарантує різні форми соціального захисту громадян:

1. Відповідно до частини п’ятої статті 17 держава забезпечує соціальний захист громадян України, які служать у лавах Збройних Сил та інших збройних формувань, а також членів їх сімей.

Згідно з частиною третьою статті 36 громадяни мають право об’єднуватися у професійні спілки для захисту своїх інтересів і прав на виробництві та в соціально-економічній сфері.

2. Право на соціальний захист гарантується всім громадянам. Це включає

право на допомогу у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, смерті годувальника, безробіття внаслідок незалежних від нього подій, старості та в інших випадках, передбачених законом (відповідно до частини I статті 46).

3. Органи державної влади та місцевого самоврядування зобов'язані законом надавати житло громадянам, які потребують соціального захисту, безкоштовно або за доступну ціну (згідно з частиною 2 статті 47).

4. Законами України визначаються принципи регулювання праці та зайнятості, шлюбу, сім'ї, охорони дитинства, материнства і батьківства; виховання, освіти, культури та охорони здоров'я; та екологічної безпеки (згідно з пунктом 6 частини 1 статті 92).

5. Кабінет Міністрів України відповідає за впровадження фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики; політики у сферах праці та зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки та використання природних ресурсів (згідно з пунктом 3 частини 1 статті 116).

Важливо пам'ятати, що основи соціального захисту закладені в Конституції України та інших національних законодавчих документах.

У широкому розумінні під “соціальним захистом” розуміють дії держави, спрямовані на забезпечення становлення і розвиток повноцінно сформованої особистості, розпізнавання і протидії шкідливим впливам на неї, створення сприятливих умов для самовизначення і життєвого утвердження. Сукупність фінансових і правових гарантій, які забезпечують реалізацію найважливіших соціальних прав громадян і досягнення прийняттого в суспільстві рівня життя, є вузьким визначенням соціального захисту [48, с. 112].

Соціальний захист і соціальне забезпечення являють собою два різних аспекти забезпечення добробуту громадян. Соціальний захист включає в себе гарантії, пов'язані з охороною праці, здоров'я, довкілля, оплатою праці та інші заходи, необхідні для забезпечення нормального життя людини та функціонування держави. У порівнянні з цим, соціальне забезпечення – це

більш вузьке поняття, яке охоплює практику виплати пенсій, соціальної допомоги, соціального догляду та відповідних послуг. Згідно з міжнародними нормами і стандартами, соціальне забезпечення також включає права на медичну допомогу, медичне страхування, державну підтримку сімей, материнства, дитинства і утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування [48, с. 152].

З іншого боку, доступне й більш розширене розуміння соціального забезпечення, яке дає змогу обговорювати не лише розбіжність думок науковців, а й схоже семантичне значення термінів “соціальний захист” і “соціальне забезпечення”. Відповідно Б. Стичинський визначає предметом права соціального забезпечення такі види розподільчих відносин:

- а) безкоштовне медичне обслуговування та лікування;
- б) забезпечення житлом за рахунок державного або комунального житлового фонду;
- в) забезпечення пенсіями;
- г) надання безкоштовної або пільгової можливості користуватися досягненнями культури;
- д) надання допомоги різним категоріям громадян;
- е) надання освітніх послуг;
- є) санаторно-курортне лікування;
- ж) соціальна допомога сім'ям з дітьми.

Усі зазначені правовідносини мають майновий характер, впливають із обов'язкового забезпечення державою потребуючих і не накладають матеріальних зобов'язань громадян один на одного. Право соціального забезпечення регулює ці відносини в їх сукупності [2, с. 163].

Два основних завдання виконує система соціального захисту. По-перше, вона має на меті зменшення негативних наслідків бідності, надаючи тимчасову адресну допомогу незаможним верствам населення; по-друге, вона спрямована на запобігання бідності шляхом створення умов для того, щоб громадяни могли брати участь у належно оплачуваній продуктивній праці та мати соціальне

страхування у робочому віці [2, с. 166].

Соціальний захист має на меті гарантувати кожному громадянину можливість вільно і безперешкодно реалізовувати свої прагнення, реалізовувати плани, розкриватися у професійній сфері, розкривати й удосконалювати свої здібності та навички, які в майбутньому принесуть суспільне благо. Це виражається в тому, що соціальний захист забезпечує людям необхідний мінімум для виживання.

Політична суть системи соціального захисту виявляється у її безперервному функціонуванні, яка з огляду на постійний розвиток суспільства гарантує стабільність у суспільстві.

Завдяки своїй компенсаційній природі соціальний захист “страхує” суспільство від фінансових ризиків, і відображає рівень благополуччя та гармонії в суспільстві. Відсутність або неефективне функціонування соціального захисту може призвести до ризику бідності населення, особливо для найбільш вразливих груп. Іншими словами, соціальний захист можна розглядати як інструмент, який сприяє еволюційним процесам, захищаючи окремі особи від втрати доходів і суспільство загалом від негативних економічних змін, особливо в умовах ринкової економіки.

Соціальний захист є політичним інструментом, який держава використовує для впливу на громадську думку та залучення підтримки своєї політики.

Політична актуальність соціального захисту стає видимою під час виборчих кампаній, коли політичні партії намагаються використовувати передвиборчу риторику в своєму інтересі з певною обережністю.

Соціальний захист є важливим аспектом діяльності соціальної держави, і є однією з головних цілей соціальної політики разом із забезпеченням доступу кожного до житла, комунальних послуг, охорони здоров'я, хорошої освіти та роботи.

Відповідно до загальновизнаних сучасних стандартів, соціальна політика в Україні передбачає вирішення трьох основних завдань:

1. Впровадження економічних змін, необхідних для створення гнучкої, різноманітної моделі виробництва та розподілу, здатної адаптовано реагувати на погіршення ситуації в конкретних соціальних верствах і категоріях населення.

2. Створення та впровадження програм соціального захисту, покликаних гарантувати прогрес у різних сферах суспільного життя на міжнародному, національному та регіональному рівнях.

3. Формування правової культури серед населення, включаючи подолання недостатнього рівня знань в сфері права і виключення “правового екстремізму”.

Як невід’ємна частина соціальної політики, соціальний захист визначає характер соціальної держави, служить засобом виконання конституційних повноважень і перетворює гасла в реальність. Суть соціального захисту тісно пов’язана з поняттями “соціальна держава”, “соціальна політика”, і “соціальний захист”. Для з’ясування ролі соціального захисту в соціально орієнтованій державі, варто розглянути значення цих понять.

Поняття “соціальна держава” було вперше використаний в Конституції Федеративної Республіки Німеччини в 1949 році. Оскільки Німеччина відома своєю акцентованою увагою до цього поняття, важливо звернути увагу на визначення сутності соціальної держави, запропоноване німецькими вченими. За словами Ганса фон Хаферкампа, “соціальна держава, на відміну від адміністративної та ліберальної правової держави, є державою, яка піклується про своїх громадян, надаючи соціальні виплати та забезпечуючи соціальний розподіл” [7].

Сучасна демократична соціальна держава визначається Гансом Брауном і Матильдою Ніхаус як суспільна організація, в якій життя громадян піддається централізованому регулюванню та контролю в усіх аспектах їхнього існування з боку держави. При цьому держава виступає як основна соціальна реальність сучасної демократії і функціонує на основі перетвореної економічним лібералізмом господарської системи, побудованої на засадах соціальної справедливості [7].

Гуманістичний характер соціальної держави, зорієнтований передусім на добробут людини та соціальний захист як стратегічну мету, що базується на підтримці соціальних цінностей, особливо на праві людини на “гідне життя”.

На думку С. Г. Рябова, “соціальна держава – це принцип функціонування держави, в рамках якого вона бере на себе обов’язок захищати соціально вразливих і дбати про соціальну справедливість” [42, с. 91].

В. Д. Бабкін зазначає, що “демократична соціально-правова держава має основну мету – послідовно забезпечувати реалізацію принципу соціальної справедливості в суспільстві. Даний принцип вважається одним із найбільш загальних та ключових критеріїв гуманістичного характеру суспільно-політичного устрою” [42, с. 94].

В. Гетьман виділяє соціальну державу, “яка бореться і здатна здійснювати політику, спрямовану на забезпечення громадянських прав всіх членів суспільства” [42, с. 97].

Дослідження системи соціального захисту населення, які вже проводилися, або не дають визначення цього терміну, оскільки припускають, що він є загальновідомим, або просто подають одне або кілька визначень без виправдання їхньої доцільності. Ми вважаємо, що цей підхід до проведення досліджень є необхідним, адже термін “соціальний захист населення” є відносно новим і може бути першопричиною неефективної соціальної політики. “Хоча терміни, які ми вживаємо вперше, такі як “економіка”, “національна економіка”, “виробництво” та “заробітна плата”, які ми використовуємо спочатку, часто запозичуються з повсякденного досвіду і можуть бути недосконалими. Однак наша здатність формулювати їх науково покращується з подальшим поглибленням є предмет дослідження” [17, с. 85].

Дослідженню основ таких категорій, як праця та оплата праці у вітчизняній науці присвячено чимало праць, але інтерес до їх розкриття не зменшується. Водночас значення соціального захисту населення досліджується в літературі менше, незважаючи на те, що визнається його прямий і суттєвий вплив на економіку держави, розвиток підприємництва та рівень споживання.

Система соціального захисту населення має різні джерела фінансування, включаючи відрахування із заробітної плати, збори з певних видів діяльності та бюджетні субсидії. Вищезазначене підтверджує вплив системи соціального захисту на економіку країни. Однак без наукового аналізу неможливо визначити, як даний вплив позначається на економічному розвитку, чи він є позитивним чи негативним. Тому потрібне ґрунтовне теоретичне осмислення сутності соціального захисту населення і обґрунтування соціальної політики як інструменту щодо досягнення економічного і соціального розвитку.

Відомі дослідники у сфері соціального захисту визнали негативні наслідки соціальної політики, яка не в змозі адекватно дослідити основи соціального захисту населення. Нижче наведені висновки Ю. О. Шклярського: Розуміння основ соціальної безпеки населення та того, як вона вписується в економічну систему, дозволяє розробити відповідні методи та моделі для прогнозування результатів різних форм допомоги з різних джерел. Як наслідок, результати запланованих дій часто прогнозуються на основі дуже спрощеного сприйняття реальності, що створює спотворені ефекти, протилежні запланованим [1, с. 63].

Відомі дослідники у сфері соціального захисту підкреслили важливість розуміння сутності соціального захисту населення, адже від цього залежать наслідки соціальної політики. Однією з таких точок зору є тези з дисертації Ю. О. Шклярського, який зазначає, що розуміння основ соціального захисту та його місця в економічній структурі дозволяє розробляти відповідні методи та моделі, які б допомогли передбачити результати різних видів наданої допомоги з різних джерел. Як наслідок, результати запланованих дій часто прогнозуються на основі дуже спрощеного сприйняття реальності, що створює спотворені ефекти, протилежні запланованим [1, с. 68].

Деякі визначення соціального захисту можна знайти нижче.

“Соціальний захист населення – це система державної підтримки, що спрямована на захист окремих категорій населення від негативних наслідків ринкових процесів. Вона включає в себе надання правової, матеріальної та

фінансової допомоги окремим громадянам, особливо тим, хто є найбільш вразливими. Водночас, система соціального захисту створює соціальні гарантії для економічно активної частини населення, щоб забезпечити прийнятні для країни умови життя і праці громадян, у тому числі шляхом встановлення соціальних стандартів” [2, с. 117].

Система соціального захисту сьогодні визначається як комплекс визначених економічних, соціальних і юридичних гарантій та прав, а також соціальних установ та організацій, які гарантують їх реалізацію та сприяють підтримці життєдіяльності та активному існуванню різних соціальних верств і груп населення, особливо соціально незахищених [2, с. 120].

Система соціального захисту – це система, за якої держава забезпечує своїм громадянам засоби для утримання в разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, смерті годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, похилий вік або інші ситуації, передбачені законодавством України [11].

Соціальний захист населення визначається як державна допомога конкретним групам населення, які можуть страждати внаслідок негативного впливу ринкових процесів. Соціальний захист населення включає створення соціальних гарантій для економічно активної частини населення з метою забезпечення прийнятних умов життя та праці громадян у країні, включаючи встановлення соціальних стандартів. Ця допомога спрямована на забезпечення відповідного рівня життя шляхом надання юридичної, фінансової та матеріальної підтримки окремим громадянам, особливо найбільш уразливим верствам населення [21, с. 105].

Соціальний захист – це встановлена державою система державних гарантій, які гарантують права громадян України на фінансову підтримку в ситуаціях повної, часткової чи тимчасової втрати працездатності, безробіття з обставин, незалежних від них, втрати годувальника, а також у старості та інших ситуаціях, передбачених законодавством України [21, с. 116].

Сукупність інституційних, державних і фінансових гарантій, відомих як

соціальний захист, призначені для того, щоб за певних фінансових обставин кожен член суспільства був захищений [21, с. 121].

Механізм досягнення громадянами мінімального рівня життя відомий як соціальний захист; це система заходів і відповідних інститутів, призначених для забезпечення нормального існування людей, підвищення рівня задоволення їх соціальних потреб, поліпшення якості життя та підвищення їх шансів на успіх у житті.

У широкому розумінні під “соціальним захистом” розуміють державні дії, спрямовані на гарантування становлення та розвитку повноцінної особистості, виявлення та нейтралізацію негативних чинників, що впливають на неї, а також створення умов для самовизначення та життєвого утвердження. Соціальний захист, у вузькому розумінні, – це сукупність правових і фінансових гарантій, які гарантують дотримання основних соціальних прав людей і досягнення прийняттого рівня соціального життя [11, с. 83].

Обидва ці визначення відображають різні підходи різних авторів до поняття соціального захисту, проте спільним для них є те, що під соціальним захистом розуміється насамперед кількість соціальних гарантій, які держава активно надає. В Відомі автори, такі як В. Скуратівський, О. Палій і Е. Лібанова, підкреслюють, що соціальний захист – це комплексна система інституційних, державних і фінансових гарантій, розроблена для забезпечення захисту кожного члена суспільства за певних економічних обставин [11, с. 93].

У зв'язку з цим однією з найважливіших суспільних вимог є зростання і становлення особистості, а соціальний захист населення є державним заходом, спрямованим на створення сприятливих економічних і правових умов для цього.

1.3 Методика дослідження

Певні прийоми збору та оцінки економічних даних є основою для методологічного забезпечення економічних досліджень. Методи дослідження,

методологія, техніка та спосіб дослідження – усе це включено до методології дослідження. Функціональна залежність між ними схематично представлена на рисунку 1.5.

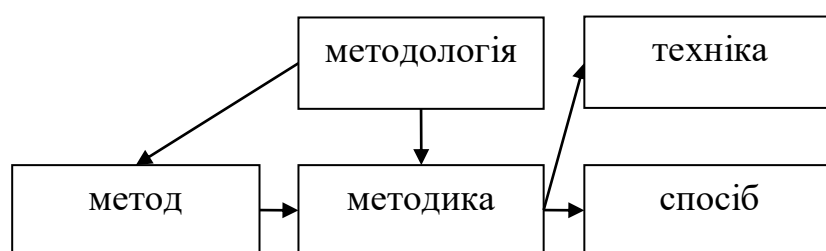

Рис. 1.5 – Схема взаємозв'язку складових методології.

Будучи складним і багатоструктурним утворенням, методологія є сукупністю ідей, принципів і положень, що регулюють наукове дослідження. Вона включає кілька методів, когнітивних процесів і видів операцій. Основним засобом збору, обробки та оцінки первинних даних є метод. Методика – це набір правил та процедур, в той час як техніка – це реалізація методів у практичні дії та процедури.

У цій роботі об'єктом дослідження є трудові ресурси Львівської області та процеси зайнятості і соціального захисту населення. У дослідженні використовуються різноманітні методи, включаючи статистико-економічний, історичний, соціологічний, абстрактно-логічний та інші.

Статистико-економічний метод використовується для аналізу суспільних явищ, таких як демографічні процеси, безробіття і зайнятість, за допомогою обробки величезної кількості цифрових даних. Нижче наведено основні методи обробки та інтерпретації статистичних та економічних даних: групування за економічними параметрами, визначення середніх та відносних значень, використання графічних методів, економічне порівняння та встановлення кореляційних зв'язків.

За допомогою величезної кількості цифрових даних статистико-економічний метод використовується для вивчення соціальних явищ, включаючи зайнятість, безробіття та демографічні зміни. Нижче наведено основні методи обробки та інтерпретації статистичних та економічних даних:

кореляція, середні та відносні значення, візуальні методи, економічне порівняння та економічне групування.

Вираження звичайних розмірів різних аспектів якісно однорідних подій і вимірювання їх варіацій навколо середнього рівня зростання стає можливим завдяки використанню середніх значень.

Використання відносних величин у дослідженні дає змогу виявити ступінь та динаміку розвитку досліджуваних явищ, а також встановити зв'язки між його складовими елементами (показниками інтенсивності, структури і динамічними рядами).

У цій роботі широко використовується графічний метод. У цьому творі активно використовується графічний підхід. Він дозволяє використовувати графічні зображення (точки, лінії, форми та їх комбінації) для ілюстрації суті та суті тих чи інших подій, а також їх розмір і динаміку розвитку.

При розгляді проблем зайнятості та безробіття широко застосовується метод порівняння, який є одним із найбільш важливих і популярних методів дослідження взаємозв'язків у розвитку суспільних явищ. Даний метод часто використовується при аналізі цифрових даних протягом кількох років.

З метою прийняття обґрунтованих рішень також використовується метод прогнозування, щоб передбачити, як розвиватимуться явища.

Історичний метод застосовано у даній роботі для дослідження явищ і процесів з точки зору їх становлення, динамічного розвитку, а також для встановлення зв'язків із конкретними етапами історії суспільства.

При дослідженні питань зайнятості та соціального захисту населення проблематично застосовувати експериментальні методи, тому у цій роботі використовуються підходи абстрактно-логічного методу. Досліджуючи явища, це дає змогу відокремити ідеї від змінних, які на них впливають. За допомогою абстрактно-логічного методу можна розкласти подію чи процес на складові елементи та дослідити якісні характеристики кожного з них. Індукція і дедукція, синтез і аналіз, порівняння і аналогія, перехід від абстрактного до конкретного є основними методами абстрактно-логічного методу.

При дослідженні зв'язків між соціальною поведінкою людини й такими явищами, як безробіття, зайнятість, плинність кадрів та міграція населення, використовується соціологічний метод. Цей підхід дає змогу дослідити відношення людини до праці, вплив часу й матеріальних чинників на процеси зайнятості. Це робить можливим вивчення громадської думки з низки тем. Основними прийомами соціологічного методу є теоретично-логічна інтерпретація категорій і понять, факторний аналіз, опитування, інтерв'ю, та моделювання.

Застосування вищеперелічених методів, включаючи абстрактно-логічний, соціологічний, статистико-економічний та історичний, у їх сукупності, дозволяє у даній роботі розкрити сутність процесів зайнятості, соціального захисту населення, безробіття, мотивації праці та інших аспектів. Крім цього, дані методи дозволяють вивчити розвиток цих явищ в динаміці і, на цій основі, запропонувати шляхи вирішення кризових ситуацій та зменшення негативних явищ у суспільстві.

РОЗДІЛ 2

СТАН ЗАЙНЯТОСТІ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1 Організаційно-економічна характеристика діяльності сільськогосподарських підприємств Львівської області

Львівська область є однією з областей України, розташованою на заході країни. Ця область є важливим центром економіки, туризму, культури та науки. Вона входить в історико-культурний регіон Східна Галичина і є частиною Карпатського єврорегіону.

Львівська область була утворена 27 листопада 1939 року. З того часу вона розвивалася як одна з найбільш розвинених областей в Україні. Економічно вона відома своєю промисловістю, сільським господарством та іншими галузями.

У культурному відношенні Львівська область славиться своєю багатою історією, архітектурними пам'ятками та традиціями. Місто Львів, яке є адміністративним центром області, відоме своєю старовинною архітектурою, вуличними кафе та культурними заходами.

Туризм також відіграє важливу роль у розвитку Львівської області. Багато туристів приваблюється історичними пам'ятками, красивими природними ландшафтами Карпат, а також унікальними культурними подіями.

У науковому напрямку Львівська область також відзначається діяльністю своїх наукових і освітніх установ, сприяючи розвитку науки та освіти в регіоні та країні в цілому.

Львівська область включає в себе сім районів, що визначаються як Дрогобицький, Золочівський, Львівський, Самбірський, Стрийський, Червоноградський і Яворівський. Кожен із цих районів має свої унікальні особливості і культурний контекст, що робить Львівщину багатогранною та цікавою областю в Україні.

Розташована на заході України, Львівська область має прикордонні зв'язки з Волинською, Закарпатською, Івано-Франківською, Рівненською та Тернопільською областями. Крім того, вона має прикордонні перетини з Республікою Польща, що сприяє взаємодії та обміну між регіонами.

Північна частина Львівської області представлена зоною мішаних лісів, відомою як Мале Полісся. Середня частина характеризується лісостеповим кліматом, і в рельєфі виділяються різні пасма, такі як Розточчя, Гологори, Вороняки, Опілля, а також західна частина Подільської височини. На південному заході та півдні Львівської області розташовані передгір'я Карпат та самі Карпати, що представлені гірським масивом Бескиди. Межа на південному заході області співпадає з Верховинським Вододільним хребтом. Територія області входить у склад Головного європейського вододілу, розташованого між басейнами Чорного й Балтійського морів.

В південній частині Львівської області розташована Львівсько-Волинський кам'яновугільний басейн, а також західні частини Передкарпатської нафтогазоносною області та Передкарпатського сірконосного басейну. Промислові центри, такі як Червоноградський, Львівський та Бориславсько-Дрогобицько-Стебницький, є основними економічними вузлами в цьому регіоні.

Трускавець, Східниця і Моршин є визначеними бальнеологічними курортами міжнародного рівня. Архітектурні комплекси Львова і Жовкви, а також численні замки та інші історичні пам'ятки, що розташовані в області, разом з Карпатськими горами створюють значні можливості для розвитку туризму в цьому регіоні.

Площа Львівської області становить 21,832 тис. км², що відповідає 3,6% загальної площі території України. За площею ця область розташовується на 17-му місці серед інших областей країни.

Клімат в області є помірно континентальним і вологим: зими м'які з відлигами, весни вологі, літа теплі, а осінь тепла і суха. У січні середня температура становить приблизно -5 °С, в липні вона коливається від +18 °С у

центральных районах області до +12 °С в гірських районах. Річна сума опадів коливається від 600 мм на рівнинній місцевості до 1000 мм у гірських районах.

Ураховуючи кліматичні умови та географічне положення Львівської області, тут ідеальні умови для вирощування різноманітних сільськогосподарських культур і утримання різних видів тварин.

Однією з ключових галузей є рослинництво. Область вирощує зернові, олійні культури, цукрові буряки, картоплю та інші сільськогосподарські культури.

У 2022 році продукція рослинництва складала майже три чверті від загального обсягу сільськогосподарської продукції, а саме 73,4% (рис. 2.1). Це свідчить про значний внесок рослинництва у загальну структуру виробництва сільського господарства в області.

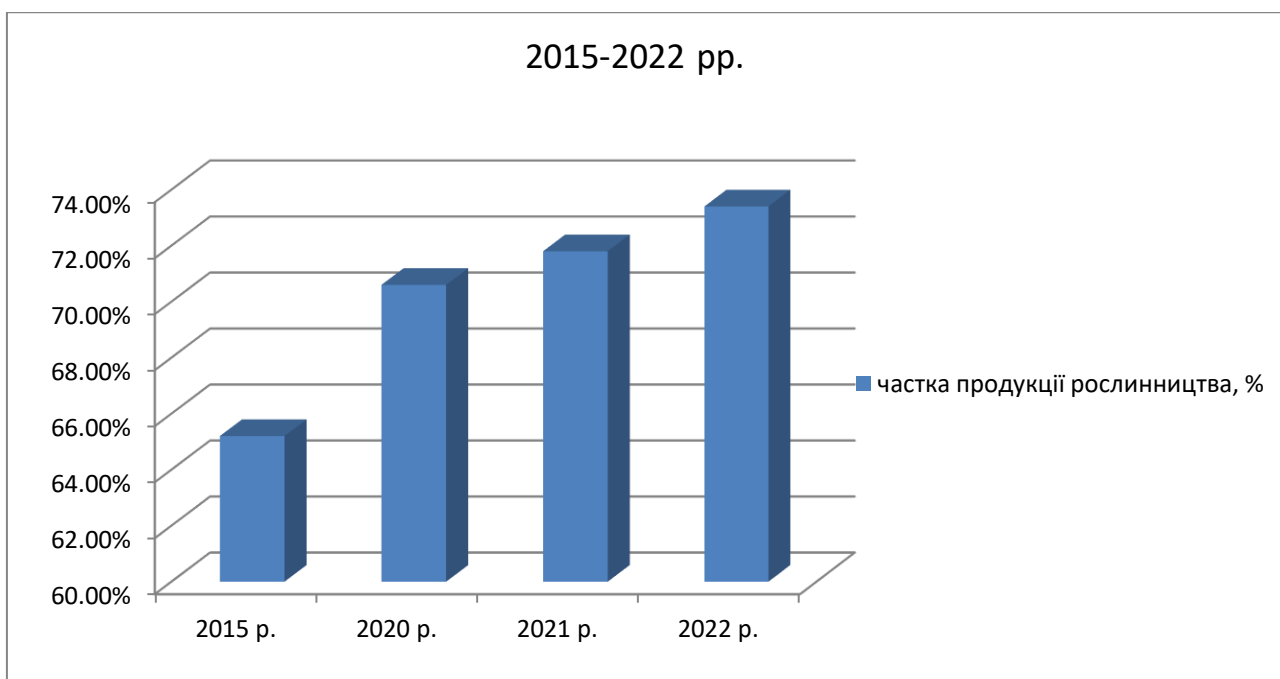

Рис. 2.1 – Частка продукції рослинництва, %

Розглянемо ситуацію із використанням земельних ресурсів підприємств у Львівській області та проведемо аналіз, як змінювалася їхня площа протягом останніх трьох років (табл. 2.1).

Згідно з інформацією з таблиці 2.1, загальна площа всіх сільськогосподарських угідь зменшилася на 1,5%. Найбільш помітним є

зменшення площі угідь, які віднесені до категорії рілля (на 2,6%) і пасовища (на 2,1%). В той час як площа земель, призначених для сіножатей, зросла на 4,1%.

Таблиця 2.1 – Динаміка землекористування підприємств Львівської області за 2020-2022 рр., тис. га

Категорія земель	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2020 р., %
Усі сільськогосподарські угіддя	1260,8	1240,0	1241,5	98,5
Рілля	793,4	770,9	772,6	97,4
Сіножаті	187,6	195,4	195,2	104,1
Пасовища	255,7	250,7	250,3	97,9
Багаторіні насадження	23,4	22,8	23,2	99,1

Таблиця 2.2 відображає площі під посівами сільськогосподарських культур за три роки, з 2020 по 2022.

Таблиця 2.2 – Площі, відведені під вирощування основних сільськогосподарських культур у Львівській області за 2020-2022 рр., тис. га

Сільськогосподарська культура	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2020 р., %
1	2	3	4	5
Посівна площа – всього	712,7	717,6	746,0	104,7
Зернові та зернобобові культури	306,6	318,5	326,5	106,5
Пшениця	174,7	167,1	177,7	101,7
Ячмінь	39,9	38,4	35,5	89,0
Гречка	2,4	3,7	6,4	2,7р.
Кукурудза	66,5	86,7	86,7	130,4
Овес	13,3	12,6	12,7	95,5
Зернобобові культури	3,6	3,4	3,5	97,2
Соняшник	30,5	40,5	43,5	142,6
Соя	79,9	87,6	107,1	134,0

продовження табл. 2.2

1	2	3	4	5
Картопля	94,8	95,5	98,9	104,3
Овочеві культури	42,1	42,3	43,2	102,6
Ріпак і кольза	67,0	51,3	46,6	69,6
Цукровий буряк	12,6	14,2	15,0	119,0
Кормові коренеплоди	9,9	8,7	8,5	85,9
Кукурудза кормова	2,1	1,8	1,8	85,8
Плоди та ягоди	15,1	14,8	14,6	96,7

З аналізу таблиці 2.2 виходить, що загальна посівна площа всіх сільськогосподарських культур в 2022 році порівняно з 2020 роком зросла на 4,7%, що є позитивною тенденцією. Площі посіву гречки збільшились у 2,7 раза, соняшнику на 42,6%, сої – 34,0%, кукурудзи на зерно – 30,4%, цукрового буряка – 19,0%. Також варто відзначити зменшення посівних площ для ячменю, вівса, ріпаку і кользи, кормових коренеплодів, а також посівних площ плодів і ягід.

В таблиці 2.3 представлені обсяги виробництва основних сільськогосподарських культур підприємствами Львівської області.

Таблиця 2.3 – Виробництво продукції рослинництва підприємствами Львівської області за 2020-2022 рр., тис. ц

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2020 р., %
1	2	3	4	5
Зернові та зернобобові культури	16074,2	18278,6	19045,5	118,5
Пшениця	7845,4	8243,8	9117,8	116,2
Ячмінь	1767,6	1834,9	1784,3	100,9
Гречка	27,7	36,9	73,9	2,7 р.
Кукурудза	5846,4	7550,0	7535,4	128,9

1	2	3	4	5
Овес	334,6	340,0	340,0	101,6
Зернобобові культури	59,3	61,4	66,4	112,0
Соняшник	847,9	1017,2	1088,3	128,4
Соя	2289,7	2637,9	2898,6	126,6
Картопля	16011,3	16813,6	18309,5	114,4
Овочеві культури	8066,7	8291,8	8474,4	105,1
Ріпак і кольза	1721,2	1773,6	1766,8	102,7
Цукровий буряк	7230,9	8484,7	11092,1	153,4
Кормові коренеплоди	3202,2	2862,7	2752,9	86,0
Кукурудза кормова	749,2	592,0	513,4	68,5
Плоди та ягоди	1405,3	1309,3	1424,0	101,3

Як видно з інформації в таблиці 2.3, виробництво пшениці у 2022 році порівняно з 2020 роком зросло на 16,2%, а обсяг виробництва кукурудзи на зерно збільшився на 28,9%, цукрового буряка на 53,4%, соняшника – 28,4%, сої – 26,6%, картоплі – 14,4%. Також відзначається зменшення виробництва кормових коренеплодів, кукурудзи кормової. Таким чином, можна зробити висновок, що підприємства Львівської області в останні роки акцентують увагу на вирощуванні цукрового буряка, кукурудзи на зерно, соняшника та сої.

Таблиця 2.4 відображає динаміку урожайності основних сільськогосподарських культур, які вирощуються сільськогосподарськими підприємствами Львівської області.

З таблиці 2.4 можна виокремити, що урожайність сільськогосподарських культур в 2022 році порівняно з 2020 роком значно зросла. Проте, слід відзначити, що урожайність деяких культур зазнала зменшення. Наприклад, урожайність соняшнику зменшилась на 7,0%, сої – на 2,5%, а кукурудзи кормової на 20,4%.

Таблиця 2.4 – Урожайність основних сільськогосподарських культур у підприємствах Львівської області за 2020-2022 рр., ц/га

Сільськогосподарська культура	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2020 р., %
Зернові та зернобобові культури	52,4	58,0	58,5	111,6
Пшениця	44,9	49,3	51,3	114,3
Ячмінь	44,4	47,7	50,0	112,6
Гречка	10,2	9,3	11,5	112,7
Кукурудза	88,0	90,6	87,5	99,4
Овес	25,2	26,9	27,0	107,1
Зернобобові культури	16,5	18,6	19,0	115,2
Соняшник	27,0	25,2	25,1	93,0
Соя	28,2	29,9	27,8	98,6
Картопля	169	176	185	109,5
Овочеві культури	192	196	196	102,1
Ріпак і кольза	25,8	33,9	37,7	146,1
Цукровий буряк	576	597	738	128,1
Кормові коренеплоди	322	330	326	101,2
Кукурудза кормова	357	324	284	79,6
Плоди та ягоди	101,4	95,4	104,6	103,2

Тваринництво також є важливою галуззю. Львівська область спеціалізується на вирощуванні великої рогатої худоби, свиней, птиці. Молочне та м'ясне виробництво є ключовими галузями сільського господарства в регіоні.

У загальному обсязі сільського господарства у 2022 році частка продукції тваринництва склала 26,6% (рис. 2.2).

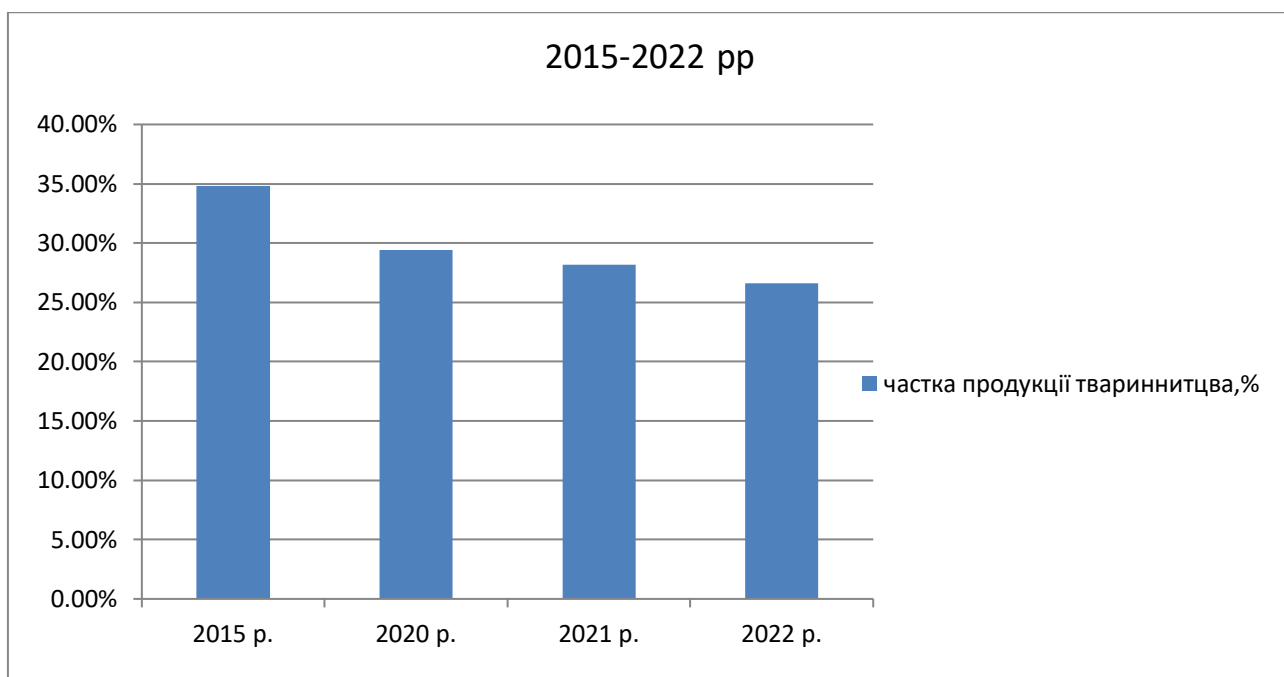

Рис. 2.2 – Частка продукції тваринництва, %

В таблиці 2.5 представлена динаміка кількості худоби та птиці на підприємствах Львівської області, що свідчить про широкий спектр діяльності цих підприємств, включаючи і виробництво продукції тваринництва, окрім рослинництва.

Таблиця 2.5 – Поголів'я худоби та птиці у підприємствах Львівської області за 2020-2022 рр., тис. гол

Вид тварин	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2020 р., %
Велика рогата худоба	157,3	144,3	126,7	80,5
у т.ч.: корови	94,3	84,8	75,9	80,5
Вівці	31,5	31,8	29,8	94,6
Коні	29,9	25,0	23,5	78,6
Кролі	285,8	285,5	261,7	91,6
Свійська птиця	9914,9	10305,8	11576,9	116,8
Свині	332,4	362,7	435,3	131,0
Бджолосім'ї, тис. сімей	64,1	64,0	64,7	100,9

За результатами аналізу таблиці 2.5 можна відзначити, що протягом досліджуваного періоду поголів'я свиней зросло на 31,0%, а кількість птиці на 16,8%. Водночас спостерігається зменшення поголів'я великої рогатої худоби на 19,5%, овець на 5,4%, коней на 21,4%, і кролів на 8,4%. Це вказує на те, що підприємства акцентують свою увагу на вирощуванні свиней та птиці

У таблиці 2.6 представлена динаміка обсягів виробництва основних видів продукції тваринництва підприємств Львівської області.

Таблиця 2.6 – Виробництво основних видів продукції тваринництва підприємствами Львівської області за 2020-2022 рр.

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2020 р., %
Вирощування сільськогосподарських тварин (у живій вазі), тис. т	186,6	193,6	210,9	113,0
Реалізація на забій сільськогосподарських тварин у живій масі, тис. т	182,1	180,2	203,5	111,8
М'ясо усіх видів у забійній масі, тис. т	130,0	129,1	147,3	113,3
Молоко, тис. т	480,9	460,1	425,3	88,4
Яйця, млн. шт.	581,1	579,2	598,8	103,0
Вовна, т	19	18	14	73,7
Мед, т	1015	1013	1025	101,0

Аналізуючи дані з таблиці 2.6, можна зазначити, що протягом досліджуваного періоду обсяги виробництва м'яса у живій вазі збільшилось на 11,8%, яєць на 3,0%, меду на 1,0%. Проте, обсяги виробництва молока зменшились на 11,6%, вовни на 26,3%.

Сприяння розвитку сільського господарства в Львівській області реалізується шляхом впровадження заходів із покращення інфраструктури,

використання сучасних технологій та запровадження програм підтримки аграрних виробників.

2.2 Трудові ресурси і їх використання

Найбільш важливим і унікальним видом економічних ресурсів є людські ресурси. Для характеристики людських ресурсів використовуються соціально-економічні категорії в залежності від мети дослідження. Найбільш часто використовуються економічно активне населення, трудові ресурси, та населення.

Населення – це сукупність людей, які проживають на певній території. За віком населення поділяється на населення працездатного, молодшого та старшого працездатного віку. За статтю населення поділяється на чоловіків і жінок, а за місцем проживання – на міське і сільське. Чисельність та структуру населення Львівської області наведено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Чисельність і склад населення Львівської області

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Середнє за період
1	2	3	4	5
Чисельність населення (на кінець року), тис. осіб	2512,1	2497,8	2478,1	2496,0
у % до загальної кількості				
- кількість населення у віці:				
0-14 років	36,9	36,7	36,5	36,7
15-64 роки	33,6	34,0	34,3	34,0
65 і старше	29,5	29,3	29,2	29,3
- кількість населення за статтю:				
чоловіки	47,4	47,4	47,4	47,4
жінки	52,6	52,6	52,6	52,6

продовження табл. 2.7

1	2	3	4	5
- кількість населення за місцем проживання				
міське населення	61,1	61,1	61,2	61,1
сільське населення	38,9	38,9	38,8	38,9

З даних таблиці 2.7 бачимо, що середня чисельність населення Львівської області за останні три роки становить 2496,0 тис. чол. Особливої тенденції до скорочення не відмічається.

За віковою структурою у Львівській області переважає населення віком до 14 років, яке становить 36,7 % від загальної чисельності населення. Позитивним показником у динаміці населення – зменшення частки людей пенсійного віку і збільшення частки молоді, що показує процеси омолодження населення Львівської області і збільшує джерела ресурсів для праці.

За статтю у Львівській області переважають жінки (52,6% від загальної чисельності населення).

За місцем проживання домінує міське населення, кількість якого у двічі перевищує сільське населення.

Рис. 2.3 – Місце Львівської області серед регіонів України в 2022 році.

Як бачимо із рис. 2.3 Львівська область посідає 1 місце серед регіонів України за кількістю сільського населення, 5 місце – за кількістю наявного населення, 7 місце – за кількістю міського населення.

Впродовж 2020-2022 років у Львівській області спостерігається тенденція

до зростання частки міського та сільського населення, чоловіків та жінок у співвідношенні до інших регіонів України (рис. 2.4).

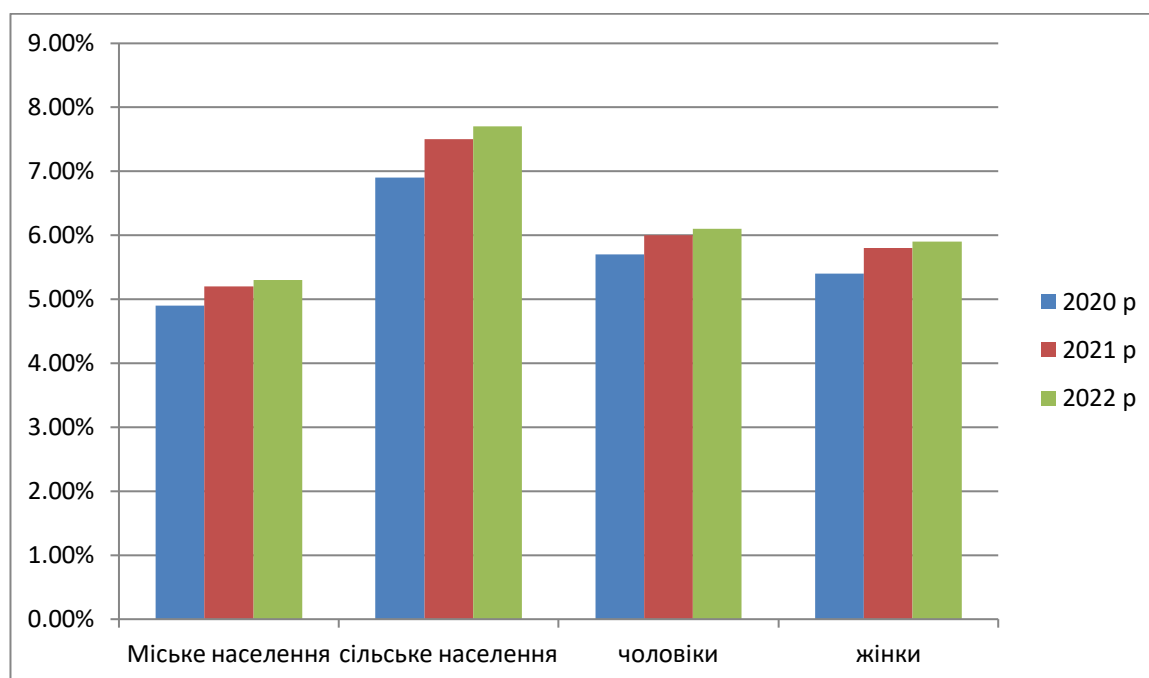

Рис. 2.4 – Частка населення Львівської області у співвідношенні до інших регіонів України, %.

Існує кілька способів класифікації населення на ринку праці. Найбільш часто використовуваними методами є традиційний метод (рис. 2.5) і метод, рекомендований Міжнародною організацією праці (МОП).

Поділ за методикою МОП		
Економічно активне населення (всі, хто працює або активно шукає роботу)		Економічно неактивне населення
Зайняті	Безробітні	
Населення молодше 15 і старше 70 років		
Поділ за традиційною методикою		
Трудові ресурси (працездатне населення в працездатному віці + працюючі підлітки + працюючі інваліди + працюючі пенсіонери – непрацюючі пільгові пенсіонери)		Населення, що не належить до трудових ресурсів

Рис. 2.5 – Варіанти класифікації населення на ринку праці

Частина населення, яка за рівнем освіти, знань і фізичного розвитку може працювати в народному господарстві, називається трудовими ресурсами. Сюди входять особи працездатного віку, за винятком непрацюючих інвалідів 1-ї і 2-ї груп, а також осіб, які одержують пенсію за пільговими умовами (наприклад, жінки, які виховують п'ять або більше дітей до восьми років, та ті, хто вийшов на пенсію раніше через тяжкі умови праці). До трудових ресурсів також належать працюючі особи пенсійного віку і ті, що ще не досягли 16 років.

Робоча сила, або економічно активне населення, – складова трудових ресурсів, яка протягом конкретного періоду надає свою працю для виробництва товарів і надання послуг. Кількість осіб, які беруть участь у економічній діяльності, та чисельність безробітних складають чисельність економічно активного населення.

Частина населення, яка не працює, відома як економічно неактивне населення. До них відносяться: студенти, курсанти, особи, які отримують пенсію за віком або на пільгових умовах через інвалідність, люди, які займаються домашньою роботою, доглядають за дітьми чи хворими родичами, особи, які не можуть знайти роботу або припинили пошук, але готові і здатні працювати, і інші особи, які не потребують працювати, незалежно від джерела доходу [29, с. 51].

Динаміку основних характеристик трудових ресурсів наведено в табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Характеристика трудових ресурсів Львівської області

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. в % до 2020 р.
1	2	3	4	5
Економічно активне населення, тис. осіб	1075,2	1038,9	1028,7	95,7
в т.ч.: - зайняті	1005,3	960,0	949,5	94,4
- безробітні	69,9	78,9	79,2	113,3

продовження табл. 2.8

1	2	3	4	5
Економічно неактивне населення, тис. осіб	38,1	39,4	39,6	103,9
Трудові ресурси, тис. осіб.	1113,3	1078,3	1068,3	96,0
Населення молодше 15 р. і старше 70 р., тис. осіб.	1398,8	1419,5	1409,8	100,8

Як бачимо із табл. 2.8 протягом 2020-2022 років економічно неактивне населення збільшилося на 3,%, при цьому економічно активне населення скоротилося на 4,3%. Треба провести аналіз того, як ці зміни впливають на трудові ресурси в Львівській області, де спостерігається зменшення трудового потенціалу на 4,%.

При характеристиці трудових ресурсів Львівської області важливо враховувати процес відтворення населення як неперервний процес постійного поповнення людських ресурсів, обумовлений історичними та соціально-економічними умовами. На процеси відтворення населення найбільше впливають три форми руху – природний, міграційний та економічний.

Рух населення визначається взаємодією процесів народжуваності та смертності. У таблиці 2.9 розглянуті основні показники природного руху населення у Львівській області.

Аналізуючи процеси природного руху населення (табл. 2.9) відмічаємо щорічне переважання показника смертності над народжуваністю, тобто звужене відтворення (депопуляція), середнє значення якого за останні три роки становило -154,9 тис. осіб. Тобто на 1000 чоловік населення щорічно умовно припадає на 8 народжень і 16 смертей.

У 2021 році депопуляційні процеси, підсилені смертністю від COVID-19, у 2022 році – російсько-українською війною, що загострили демографічну кризу. Таке щорічне природне зменшення кількості населення негативно вплине в майбутньому на стан трудових ресурсів.

Таблиця 2.9 – Показники природного руху населення Львівської області

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Середнє значення за період
Кількість народжених, тис. осіб	218,6	209,8	193,3	207,2
Кількість померлих, тис. осіб	326,6	363,2	396,5	362,1
Природний приріст, тис. осіб	-108,0	-153,4	-203,2	-154,9
На 1000 населення:				
- кількість народжених	8,7	8,4	7,8	8,3
- кількість померлих	13,0	14,5	16,0	14,5
- природний приріст	-4,3	-6,1	-8,2	-6,2

Чисельність і склад населення можуть змінюватися внаслідок міграційних процесів, які включають механічне просторове переміщення населення. Ці міграційні процеси поділяються на зовнішню та внутрішню міграцію. Зовнішня міграція пов'язана зі зміною країни постійного проживання осіб, тоді як внутрішня міграція відображає зміну місця проживання в межах однієї країни (таблиця 2.10).

Таблиця 2.10 – Міграційні процеси в Львівській області у 2022 р.

Показники	У межах області	Зовнішня міграція
Число прибулих, тис. осіб	1201	359
Число вибулих, тис. осіб	983	868
Приріст, скорочення (-)	218	-509

Згідно з таблицею 2.10, у Львівській області спостерігається виражений еміграційний процес, що свідчить про виїзд населення за межі держави. Позитивний внутрішній міграційний рух може бути обумовлений особистими або економічними мотивами, зокрема значну частину його складає переміщення населення в пошуках можливостей для заробітку.

2.3 Аналіз зайнятості та ринку праці

Формування ефективного національного ринку праці є однією із ключових економічних проблем сучасності. На рівні макроекономіки держава ставить перед собою завдання забезпечити максимальну зайнятість та ефективне використання робочого потенціалу. Безробіття в Україні набуває масового характеру та постійно загострюється, що становить серйозну загрозу економічному добробуту країни. Тому вивчення рівня зайнятості та запобігання примусовому безробіттю стає особливо актуальним сьогодні.

Стан зайнятості населення свідчить про економічний рівень розвитку країни і відображає потреби населення у задоволенні їх матеріальних та моральних потреб.

Держава, індивіди та суспільство в цілому мають спільний інтерес у ефективному використанні робочої сили. Перші прагнуть задовольнити свої потреби, другі – сприяти розвитку країни. Це особливо важливо, оскільки відомо, що зі зростанням безробіття на 1,0% валовий національний продукт зменшується на 2,0% [37, с. 72].

Стан ринку праці та динаміка подій у сфері зайнятості є важливими соціально-економічними величинами, які суттєво впливають на розвиток суспільства і конкурентоспроможність національної економіки. Ринок праці, з одного боку, є необхідною частиною економічної системи, визначаючи напрямки та темпи макроекономічної динаміки. З іншого боку, він є посередником впливу макроекономічної політики та розвитку економіки на благополуччя населення та стан соціальних процесів [49, с. 20].

Унаслідок змін в економіці країни та на світовому ринку регіональні проблеми зайнятості та безробіття стають більш гострими через перетворення у різних галузях структури зайнятості. У різних регіонах спостерігаються значні відхилення у рівнях безробіття, які характеризуються найвищими та найнижчими показниками.

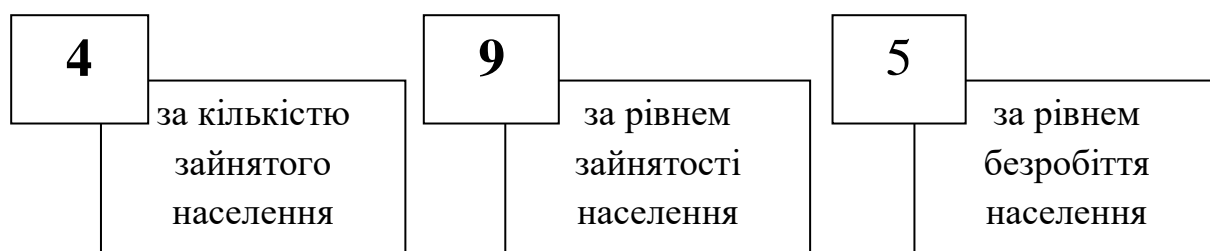

Рис. 2.6 – Місце Львівської області серед регіонів України в 2022 році.

Як бачимо із рис. 2.6 Львівська область посідає 4 місце серед регіонів України за кількістю зайнятого населення, 5 місце – за рівнем безробіття населення, 9 місце – за рівнем зайнятості населення.

Одним із ключових показників, який відображає стан ринку праці, є рівень зайнятості населення. Тенденції на ринку праці в Львівській області, виявлені в результаті аналізу робочої сили для осіб у віці від 15 до 70 років, представлені в таблицях 2.11.

Таблиця 2.11 – Динаміка населення Львівської області у віці 15-70 років за статусом участі в складі робочої сили

Показник	Значення,	Питома вага, %	Значення,	Питома вага, %	Значення,	Питома вага, %
	тис. осіб		тис. осіб		тис. осіб	
	2020 р.		2021 р.		2022 р.	
1	2	3	4	5	6	7
Робоча сила:	1075,2	100,0	1038,9	100,0	1028,7	100,0
працездатного віку	1034,3	96,2	1000,5	96,3	988,6	96,1
старше працездатного віку	40,9	3,8	38,4	3,7	40,1	3,9
Зайняті:	1005,3	93,5	960,0	92,4	949,5	92,3
працездатного віку	965,5	89,8	922,6	88,8	910,4	88,5
старше працездатного						

продовження табл. 2.11

1	2	3	4	5	6	7
старше працездатного віку	39,8	3,7	37,4	3,6	39,1	3,8
Безробітні:	69,9	6,5	78,9	7,6	79,2	7,7
працездатного віку	68,8	6,4	77,9	7,5	78,2	7,6
старше працездатного віку	1,1	0,1	1,0	0,1	1,0	0,1

Зазначені дані свідчать про зменшення чисельності економічно активного населення національного ринку праці в Львівській області протягом періоду з 2020 по 2022 роки. Кількість економічно активного населення у віці від 15 до 70 років скоротилася з 1075,2 тис. осіб до 1028,7 тис. осіб. Це може мати різні причини та наслідки для економіки та суспільства. Протягом періоду з 2020 по 2022 рік складна політична та економічна обстановка призвела до значного зменшення кількості зайнятого населення на 55,8 тис. осіб.

З урахуванням високих рівнів зайнятості в Львівській області, рекомендується аналізувати тенденції в сферах використання трудових ресурсів для отримання більш докладного уявлення про структуру і розвиток працевлаштування в даному регіоні. Рівень зайнятості в окремих секторах економіки визначається як відсоток від економічно активного населення, яке є частиною працездатного населення і прямо задіяне в суспільному виробництві. У таблиці 2.12 представлена інформація про кількість працездатного населення у Львівській області за видами економічної діяльності в період з 2020 по 2022 роки. Проведений аналіз даних відзначає виразну тенденцію зменшення кількості зайнятого населення у різних галузях економіки.

Таблиця 2.12 – Аналіз зайнятого населення у віці 15-70 років за видами економічної діяльності у 2020-2022 рр.

Показники	Значення, тис. осіб	Питома вага, %	Значення, тис. осіб	Питома вага, %
	2020 р.		2020 р.	
1	2	3	4	5
Усього зайнято	1005,3	100,0	949,5	100,0
Сільське, лісове та рибне господарство	177,9	17,7	172,8	18,2
Промисловість	151,8	15,1	141,5	14,9
Будівництво	40,2	4,0	39,9	4,2
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	219,2	21,8	217,4	22,9
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська доставка	61,3	6,1	57,0	6,0
Тимчасове розміщування й організація харчування	17,1	1,7	17,1	1,8
Інформація та телекомунікації	17,1	1,7	16,1	1,7
Фінансова та страхова діяльність	13,1	1,3	12,3	1,3
Операції з нерухомим майном	16,1	1,6	15,2	1,6
Професійна, наукова та технічна діяльність	26,1	2,6	23,7	2,5
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	18,1	1,8	18,0	1,9

продовження табл. 2.12

1	2	3	4	5
Державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування	61,3	6,1	50,3	5,3
Освіта	88,5	8,8	79,8	8,4
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	63,3	6,3	56,1	5,9
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	12,1	1,2	11,4	1,2
Інші види економічної діяльності	22,1	2,2	20,9	2,2

Аналіз статистичних даних щодо зайнятості населення у Львівській області за різними видами економічної діяльності у період з 2020 по 2022 рік показав, що у 2020 році зафіксовано найвищий рівень зайнятості у всіх галузях, із подальшим стрімким зниженням. Протягом аналізованого періоду в Україні відзначається найвища кількість працездатного населення у галузях оптової та роздрібною торгівлі, сільського господарства та промисловості. Важливо зазначити, що в кожній з цих сфер відбувається загальний спад зайнятості протягом останніх років. Сфери мистецтва, спорту, розваг та відпочинку, інформації та телекомунікацій, а також фінансової та страхової діяльності демонструють найнижчі показники зайнятості, як відображено на рисунку 2.7.

Стан ринку праці та ефективність його функціонування із точки зору держави визначається важливим показником – рівнем безробіття, який на кінець 2022 року склав 7,7% у Львівській області. Слід зауважити, що рівень безробіття у Львівській області, який становить 7,7%, може вважатися досить високим, проте порівняно з показниками деяких країн Європейського Союзу в цей період (наприклад, Греція – 16,9%, Іспанія – 13,4%, Італія – 9,8%), він залишається на досить помірному рівні. Однак важливо відзначити, що згідно із

статистикою Євростату, на кінець 2022 року рівень безробіття в країнах Європейського Союзу становив 7,4%.

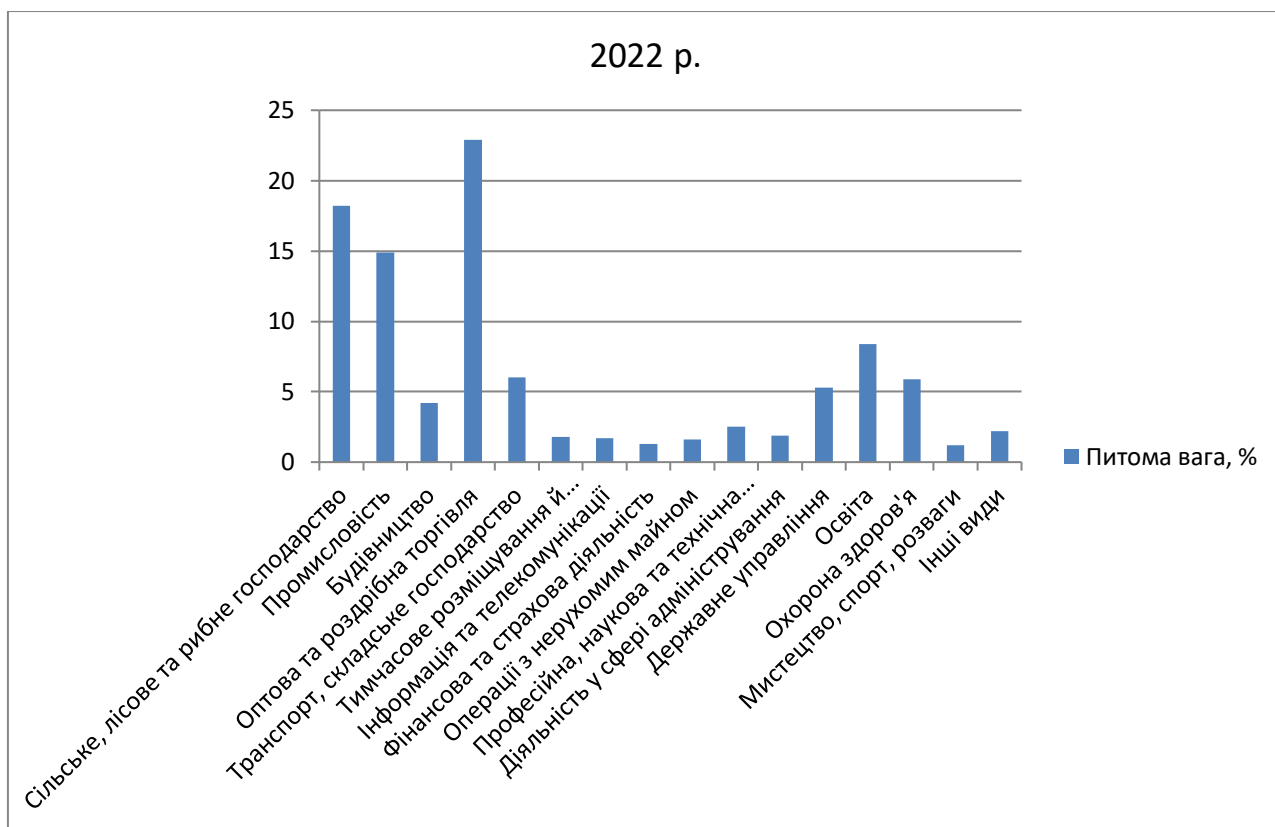

Рис. 2.7 – Структура зайнятого населення у Львівській області (за видами економічної діяльності), 2022 р.

На рисунку 2.8 представлені дані щодо статистики безробітного населення (за методологією Міжнародної організації праці) та рівня безробіття у Львівській області (за методологією МОП) за період з 2015 року по 2022 рік.

Як бачимо із рис. 2.8, найвищий рівень безробіття в Україні відзначено у 2015 році, виражений у відсотках до загального населення відповідної вікової групи, тоді як найнижчий рівень, а саме 5,0%, був зафіксований у 2019-2022 роках.

Причинами безробіття у Львівській області є:

По-перше, низький рівень заробітної плати, який надають роботодавці, стає важливою причиною для того, щоб багато людей залишалися без роботи.

По-друге, політичні та економічні події, що відбуваються в країні, також впливають на стан ринку праці. Нестабільність у політиці та економіці може

створювати невизначеність для бізнесу, що, в свою чергу, може призвести до зменшення кількості вакансій та зростання безробіття.

По-третє, несумісність системи підготовки фахівців із реальними потребами ринку праці ускладнює влаштування людей на вакантні посади, оскільки вони можуть не мати необхідних навичок чи кваліфікації.

Додатково, нераціональна структура галузевого зайняття та велике перевищення пропозиції робочої сили над попитом є додатковими чинниками, що поглиблюють проблему безробіття.

Крім того, обмежені можливості кар'єрного зростання та відсутність конкретних перспектив для працівників можуть впливати на їхню мотивацію та робочий ентузіазм. Без можливостей для кар'єрного розвитку люди можуть втрачати інтерес до своєї роботи та відчувати невпевненість у майбутньому, що може призвести до погіршення ефективності праці та загальної добробуту суспільства.

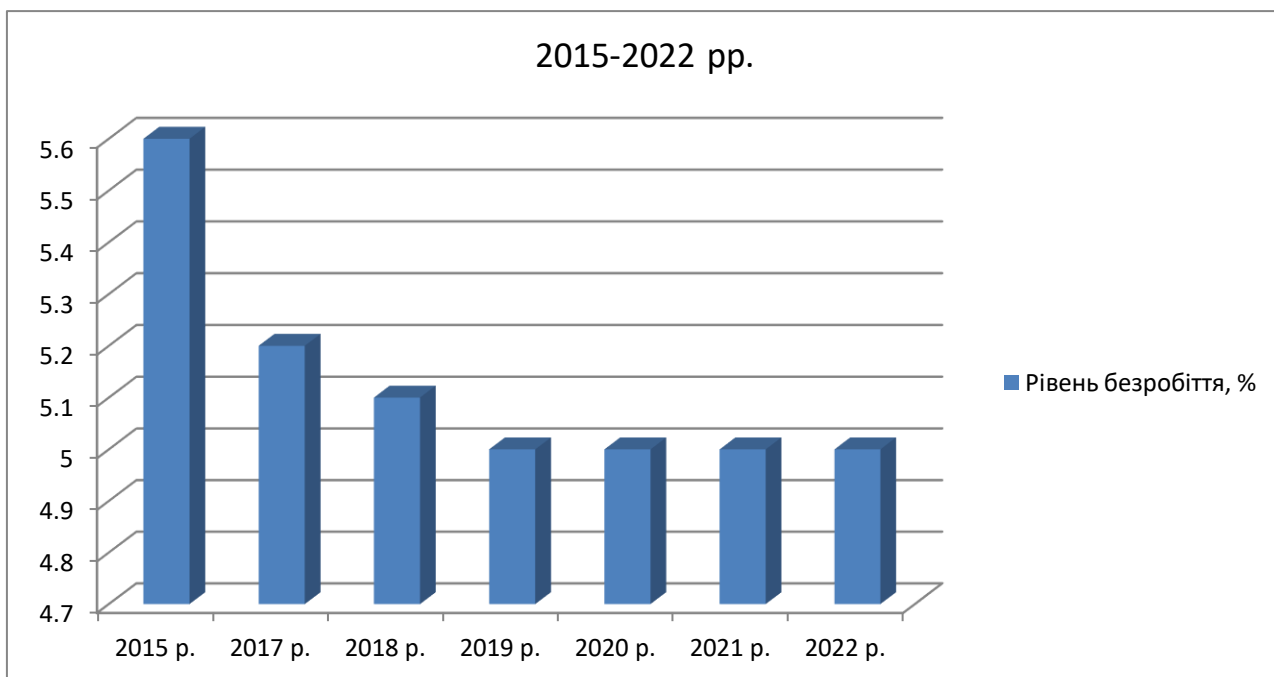

Рис. 2.8 – Динаміка рівня безробіття (за методологією МОП).

На рисунку 2.9 наведено інформацію щодо причин безробіття серед населення Львівської області у 2022 році.

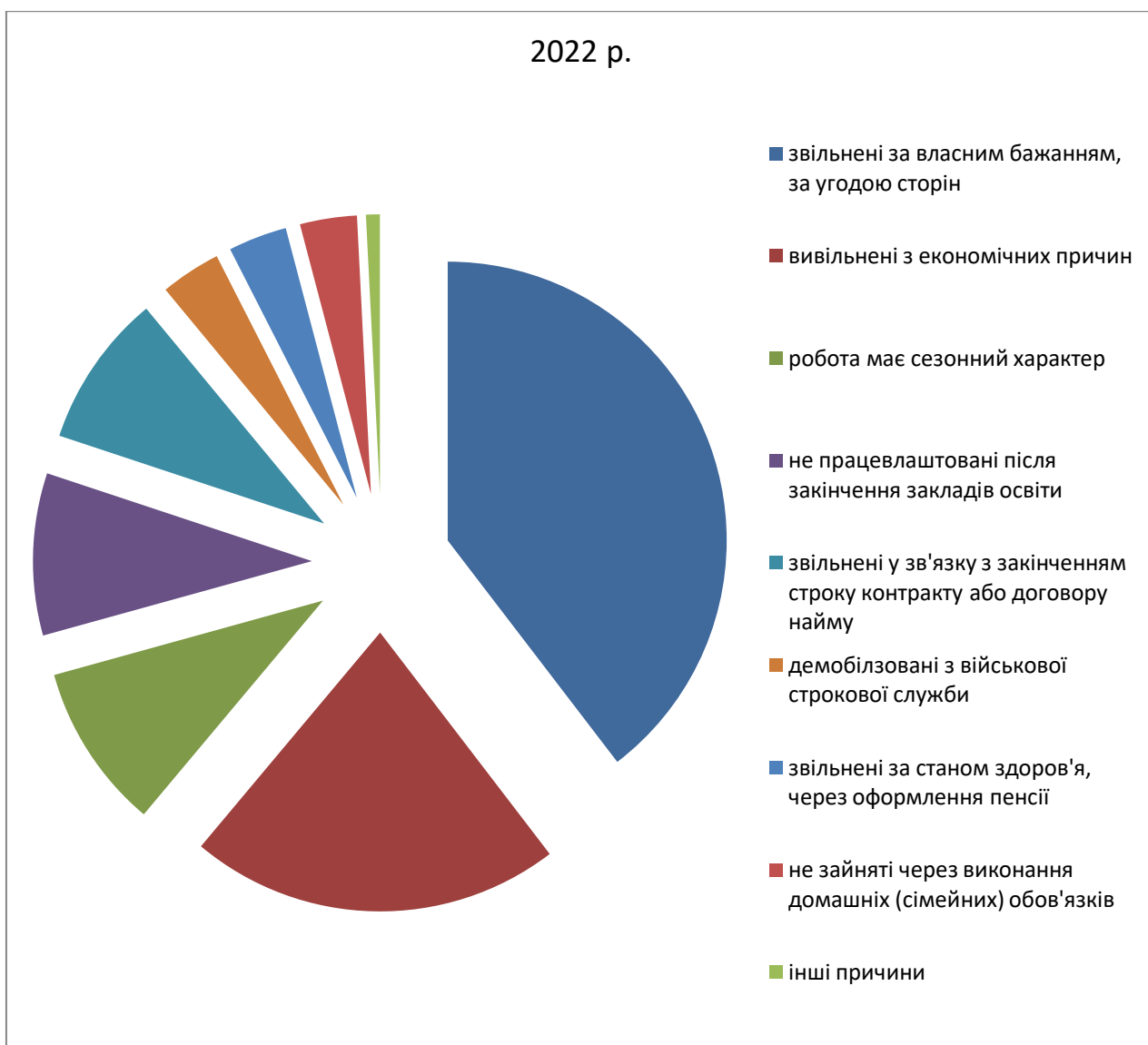

Рис. 2.9 – Структура безробітного населення (за методологією МОП) за причинами незайнятості за 2022 рік.

Проведений аналіз структури безробітного населення за даними рис. 2.9 показав, що у 2022 році в Львівській області основними причинами незайнятості були звільнення за власним бажанням, за угодою сторін (39,6%), а також вивільнення із економічних причин (21,5%). Ці дві категорії становили найбільший відсоток серед загальної кількості безробітних. Іншим чинником, що спричинює безробіття, є сезонність робіт, складність знаходження роботи після закінчення навчання в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах, а також втрата роботи у зв'язку із завершенням строку контракту чи угоди про найм (відповідно 9,6%, 9,4% та 8,9%). Демобілізовані з військової строкової

служби становили найменший відсоток серед причин безробіття, а саме 0,8% безробітних.

Відтік молоді стає ще однією очевидною проблемою для ринку праці Львівської області. Так, важливо відзначити стрімке зростання міграції серед студентів. Навчальна міграція отримала поштовх для свого розвитку завдяки можливості отримання освіти з подальшим трудовим влаштуванням за кордоном. Збереження цієї негативної економіко-демографічної тенденції в розвитку внутрішнього ринку праці може викликати швидке старіння економічно активного населення і в подальшому потребу в підвищенні пенсійного віку в Україні. Продовження цього процесу буде обмежувати розвиток вітчизняної економіки та утримувати її у напівсировинній спеціалізації [13]. Взагалі, декілька країн Європейського Союзу, особливо ті, що межують з Україною, очевидно розглядають її як потенційний резерв дешевої робочої сили для розвитку своїх економік.

Отже, аналіз статистичних даних щодо рівня зайнятості та безробіття за розглянутий період свідчить про те, що негативна динаміка цих показників обумовлена погіршенням економічної та політичної ситуації у країні. Це включає ліквідацію численних підприємств, значуще зменшення кількості працівників та відзначається негативним впливом на функціонування ринку праці.

2.4 Особливості соціального захисту сьогодення в Україні

Організація надання соціальних послуг громадянам є складною частиною цілісної системи державного управління. У цій структурі ключову роль відіграє Міністерство соціальної політики України, яке відповідає за формування та реалізацію державної політики у сфері соціального захисту громадян країни. Соціальна політика є важливим елементом контролю за забезпеченням соціального добробуту громадян. Регіональні управління формують структурні підрозділи Міністерства соціальної політики України на місцевому рівні.

Мережа соціальних установ і закладів в Україні, які здійснюють соціальний захист населення, має широку регіональну структуру. Ці установи відіграють важливу роль у забезпеченні різних груп населення необхідних соціальних послуг. Всі установи, які надають подібні послуги, мають складну ієрархічну структуру, що охоплює регіональні заклади та просувається до мультидисциплінарних груп, де працюють фахівці різних напрямків, такі як представники соціальних служб, працівники різних підприємств, організацій та установ, а також волонтери. Однак для ефективного використання фінансових ресурсів необхідно впровадження більш узгодженого підходу до застосування технологій фінансового та організаційного управління. Це пояснюється тим, що в Україні соціальна політика акцентується на цільовому фінансуванні соціальних бюджетних статей, а не на наданні спрямованої допомоги конкретним категоріям населення. Однак для ефективного використання фінансових ресурсів необхідно впровадження більш узгодженого підходу до застосування технологій фінансового та організаційного управління. Це пояснюється тим, що в Україні соціальна політика акцентується на цільовому фінансуванні соціальних бюджетних статей, а не на наданні спрямованої допомоги конкретним категоріям населення.

Проте, для ефективного використання фінансових ресурсів необхідно впровадження більш відповідального підходу до використання технологій фінансового та організаційного управління. Це пояснюється тим, що в Україні соціальна політика в основному акцентується на цільовому фінансуванні соціальних бюджетних статей, а не на наданні цілеспрямованої допомоги конкретним категоріям населення. Однак, за висновками багатьох вчених, в області соціальної політики відбулися виключно теоретичні трансформації, які пов'язані із змінами у методах привласнення фінансування та механізмах реалізації соціальних виплат.

Україна взяла на себе розширені зобов'язання з дотримання міжнародних соціальних стандартів, які передбачають потребу в різноманітному підході до проведення соціальних виплат і передачі частини соціальних функцій від

центрального уряду до домогосподарств та корпоративного сектору. На сьогоднішній день всі країни-члени Ради Європи прийняли Європейську соціальну хартію. Україна, в свою чергу, підписала цей документ 7 травня 1996 року і тільки шляхом прийняття Закону України від 14 вересня 2006 року № 137V остаточно ратифікувала його.

Оскільки державні інститути та населення країни виступають як об'єкти та суб'єкти соціальної політики, має сенс розглядати систему соціального захисту як інтегрований державний інститут, спрямований на забезпечення підтримки найменш захищеного верхнього прошарку населення.

Згідно із інституційною парадигмою, “соціальний захист населення” визначає взаємовідносини між суспільством та соціально вразливими верствами соціуму, спрямовані на отримання економічних благ, таких як соціальні виплати, допомоги, компенсації, пільги, податкові знижки та кредити. Метою цих відносин є забезпечення виконання існуючих у країні соціальних стандартів через діяльність відповідних інститутів, таких як соціальні гарантії, соціальні стандарти, соціальні нормативи, а також через участь державних та громадських організацій, фондів і установ, а також корпорацій і міжнародних інституцій.

Як вже було вказано раніше, в Україні до осіб, які мають право на соціальний захист від держави, відносяться:

1. Сім'ї з низьким рівнем доходу.
2. Громадяни, що постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС.
3. Особи, які надають соціальні послуги.
4. Жінки, які отримали почесне звання України “Мати-героїня”.
5. Люди, які постраждали від торгівлі людьми.
6. Багатодітні сім'ї.
7. Учасники бойових дій.
8. Матері-одиначки.
9. Особи з особливими потребами, які в Україні, на жаль, офіційно називаються людьми з обмеженими можливостями.

Розглянемо всі наведені категорії по черзі.

1. Матеріальна допомога для малозабезпечених призначається з урахуванням сукупного доходу сім'ї, члени якої постійно проживають в Україні та мають реєстрацію за однією адресою. Для визначення ступеня забезпеченості сім'ї порівнюється середній дохід всіх її членів за шість попередніх місяців із прожитковим мінімумом для відповідних категорій, до яких відносяться члени даної сім'ї. До обчислення не враховується допомога, яка надається на користь дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням. Даний вид допомоги доступний для отримання через iGov портал за допомогою послуги “Призначення державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям”.

Рішення щодо призначення формується протягом десяти днів і має чинність протягом наступних шести місяців.

2. Всі особи, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, розподіляються на чотири категорії, а також враховуються діти.

Перша категорія включає інвалідів, які є учасниками ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та осіб, які постраждали від Чорнобильської катастрофи. Враховуються ті, у кого встановлено причинний зв'язок між інвалідністю та подіями Чорнобильської катастрофи, а також ті, хворі на променеви хворобу внаслідок цієї події.

Друга категорія включає учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, які працювали у зоні відчуження:

- від моменту аварії до 1 липня 1986 року – незалежно від числа робочих днів;
- з 1 липня 1986 року по 31 грудня 1986 року – принаймні 5 календарних днів;
- особи, які проживали у зоні, підданій обов'язковому відселенню, від моменту аварії до моменту прийняття постанови про їх евакуацію;
- ті, кого евакуювали з зони відчуження у 1986 році, включаючи осіб, які на час евакуації перебували у стані внутрішнього розвитку, і тих, хто став

повнолітнім після цього періоду;

- у 1987 році – принаймні 14 календарних днів, а також особи, які постраждали від Чорнобильської катастрофи.

До третьої категорії входять ті, хто брав участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС у робочому порядку.

- у зоні відчуження з 1 липня 1986 року по 31 грудня 1986 року – від 1 до 5 календарних днів;

- у зоні відчуження у 1987 році – від 1 до 14 календарних днів;

- у зоні відчуження в період з 1988 по 1990 роки – принаймні 30 календарних днів;

- люди, які постійно проживають, працюють або навчаються у зонах, де передбачено обов'язкове чи гарантоване добровільне відселення, мають відповідати умовам, зокрема проживати, працювати або навчатися відповідно до встановлених строків. На 1 січня 1993 року вони повинні були прожити, відпрацювати або навчатися у зоні обов'язкового відселення протягом принаймні двох років, а у зоні гарантованого добровільного відселення – не менше трьох років;

- на діючих пунктах санітарної обробки населення і дезактивації техніки або під час їх будівництва – принаймні 14 календарних днів у 1986 році. Також ця категорія включає осіб, які постраждали від Чорнобильської катастрофи (не включені до категорії 2);

- особи, які стали постійними мешканцями територій, що підлягали безумовному (обов'язковому) та гарантованому добровільному відселенню на момент аварії, або ті, хто, станом на 1 січня 1993 року, прожив у зоні безумовного відселення не менше двох років. Також у цю категорію включаються особи, які протягом не менше трьох років постійно проживали на території зони гарантованого добровільного відселення і були евакуйовані чи переселилися з цих територій;

- особи, які стали постійними жителями, працівниками або студентами в зонах безумовного (обов'язкового) та гарантованого добровільного відселення,

повинні відповідати умові, що станом на 1 січня 1993 року вони прожили, відпрацювали чи навчалися в зоні безумовного (обов'язкового) відселення принаймні два роки, а в зоні гарантованого добровільного відселення – не менше трьох років.

Категорія 4 включає осіб, які постійно проживають, постійно працюють або постійно навчаються на території, де проводиться посилений радіоекологічний контроль. Згідно з умовами, для входження до цієї категорії, вони повинні були прожити, відпрацювати або навчатися у цій зоні не менше ніж чотири роки на початок 1993 року.

Особи, які постраждали від Чорнобильської катастрофи, можуть подавати заявки до органів соціального захисту для отримання наступних видів виплат:

- діти, які стали інвалідами внаслідок Чорнобильської катастрофи, можуть отримати одноразову компенсацію;

- відшкодування витрат на лікування у санаторіях та курортах за власний рахунок;

- одноразова виплата компенсації для дітей, які набули інвалідності внаслідок Чорнобильської катастрофи;

- одноразова компенсація для сімей, які втратили годувальника серед учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, та смерть яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою;

- особи, що брали участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та стали інвалідами внаслідок цієї події, можуть отримати одноразову компенсацію;

- щорічна допомога на проведення оздоровчих заходів;

- одноразове відшкодування витрат на проїзд та повернення до будь-якого місця в Україні автомобільним, повітряним, залізничним або водним транспортом для осіб, які віднесені до категорій 1 та 2;

- щомісячна фінансова підтримка через обмеження споживання продуктів харчування місцевого виробництва та у зв'язку з власним сільськогосподарським господарством;

- щомісячна допомога для дітей шкільного віку;
- діти, які не отримують харчування в навчальних закладах, розташованих на територіях, забруднених радіоактивними речовинами, або діти, які є інвалідами через Чорнобильську катастрофу і не користуються харчуванням у навчальних закладах, отримують грошову компенсацію за всі дні, навіть ті, коли вони не відвідують ці заклади;
- батьки дітей, які не відвідують дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади, включаючи тих, що не є облікованими у шкільних реєстрах, можуть отримувати грошову компенсацію, якщо їхні діти не знаходяться під повним державним забезпеченням.

3. Щомісячна виплата призначається особі, яка не працює і надає соціальні послуги громадянам похилого віку, інвалідам, дітям-інвалідам, а також хворим, які не можуть самостійно обслуговуватися і потребують постійної зовнішньої допомоги (за умови, що ці особи не отримують обслуговування від соціальних служб).

Фізична особа, що забезпечує соціальні послуги, може отримувати лише одну компенсацію, незалежно від того, скільки осіб обслуговується, а також виду та обсягу послуг.

4. Звання “Мати-героїня” в Україні присвоюється жінкам, які народили та виховали п’ятьох чи більше дітей до восьмирічного віку, включаючи усиновлені діти згідно з чинним законодавством.

Щоб отримати почесне звання “Мати-героїня”, особа повинна звернутися до органів місцевого самоврядування. Ці органи відповідають за підготовку та подання всіх необхідних документів, таких як подання, нагородний лист, протоколи, свідоцтва про народження дітей і т.д. Після цього документи направляються через обласні державні адміністрації до Секретаріату Президента для подальшого розгляду та присвоєння звання.

Після отримання цього звання, жінкам виплачується одноразова грошова допомога у розмірі, що дорівнює десятикратному прожитковому мінімуму, встановленому для працездатних осіб. Отримати цей вид допомоги можна

шляхом звернення через портал iGov за послугою “Призначення одноразової винагороди жінкам, яким присвоєно звання “Мати-героїня”. Мати-героїня може також звертатися за цією допомогою до соціальних служб.

5. Особа, яка вважає себе постраждалою від торгівлі людьми, подає заяву в місцеву держадміністрацію на своєму місці перебування та проходить співбесіду. Після проведення співбесіди видається довідка, що підтверджує установлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми.

Отримавши статус, особа має можливість отримати матеріальну допомогу. Для цього або сама постраждала особа, або законний представник дитини, яка постраждала від торгівлі людьми та розлучена з родиною, або представник недієздатної особи подає в орган соціального захисту населення за місцем проживання (перебування) такої особи необхідні документи:

- заяву;
- копію свідоцтва про присвоєння статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми;
- копію документа, що засвідчує особу;
- копію документа, що підтверджує відсутність працездатності особи (в разі необхідності).

6. Окрім усіх форм допомоги для дітей та матеріально вразливих сімей, законодавство передбачає спеціальні пільги для родин із численною кількістю дітей.

Багатодітні сім'ї – це родини, в яких чоловік та жінка є у зареєстрованому шлюбі, живуть разом і виховують троє або більше дітей.

Також сім'я вважається багатодітною, якщо в ній присутній лише один із подружжя, який самостійно виховує троє або більше дітей.

До складу багатодітної сім'ї входять також діти, які навчаються у загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах у денній формі до завершення навчання, але не пізніше, ніж до їхнього 23-річного віку.

Багатодітні сім'ї включають сім'ї, де є троє або більше дітей. Однак, у визначенні багатодітної сім'ї зазвичай не робиться розрізнення за тим, чи діти є

біологічними, чи вони є дітьми від попередніх шлюбів батьків, чи ж вони усиновлені чи знаходяться у прийомній опіці. Таким чином, багатодітна сім'я може включати дітей від різних шлюбів, усиновлених чи прийнятих дітей.

За допомогою порталу iGov багатодітні сім'ї можуть скористатися наступними сервісами:

- отримання копії посвідчення для багатодітної сім'ї та документа для дитини з багатодітної сім'ї у випадку його втрати;

- продовження терміну дії посвідчень для багатодітної сім'ї у випадку, коли дитина продовжує навчання за денною формою після досягнення 18-річного віку;

- у зв'язку із досягненням 14 років, необхідно вклеїти фотографію в посвідчення дитини з багатодітної сім'ї;

- продовження терміну дії посвідчень для багатодітних сімей у зв'язку з народженням нового члена родини;

- видача підтвердження того, що посвідчення батьків та дитини з багатодітної сім'ї не було виписано на місці реєстрації батька чи матері;

- видання документів, таких як посвідчення батьків та посвідчення дитини, для багатодітної сім'ї;

- визначення статусу батьків та дитини в багатодітній сім'ї та надання відповідних посвідчень;

- видача довідки про наявність інформації у Єдиному банку даних щодо багатодітних сімей;

- актуалізація інформації у Єдиному банку даних щодо багатодітних сімей;

- вилучення інформації про багатодітні сім'ї з Єдиного банку даних.

7. Відповідно до законодавства, а саме Закону “Про статус ветеранів війни та гарантії їх соціального захисту”, учасниками бойових дій визнаються особи, які брали участь у виконанні бойових завдань для захисту Батьківщини. Це може бути в рамках військових підрозділів, об'єднань різних видів і родів Збройних Сил діючої армії (флоту), у партизанських загонах і підпіллі, а також

в інших формуваннях як у час воєнний, так і в мирний період.

Закон був модифікований, внаслідок чого військовослужбовці, що беруть участь у військових операціях, отримують статус учасника бойових дій. Тепер вони мають право на отримання пільг, які надаються учасникам бойових дій.

Соціальні виплати для військовослужбовців включають:

1) Виплату допомоги по тимчасовій непрацездатності у розмірі 100% середньої заробітної плати, незалежно від тривалості трудового стажу.

2) Учасник бойових дій, які стали інвалідами та втратили здатність до праці, отримують додаткові виплати у розмірі 25% від прожиткового мінімуму (пенсії, щомісячного довічного грошового утримання або державної соціальної допомоги, яка виплачується замість пенсії).

3) Щорічно до 5 травня особам, які брали участь у бойових діях, виплачується одноразова грошова допомога у розмірі, визначеному Кабінетом Міністрів України. Виплату цієї допомоги здійснює управління праці та соціального захисту населення за місцем проживання отримувача, і для отримання неї не потрібно надавати жодних документів. Списки ветеранів війни формуються органами соціального захисту населення спільно з установами, в яких ці ветерани перебувають на обліку.

4) Щомісячна державна адресна допомога, у розмірі, який компенсує різницю до певного встановленого рівня, надається інвалідам війни та учасникам бойових дій, які не отримують достатньо велику пенсійну виплату.

Розмір грошової допомоги у випадку отримання ушкодження здоров'я залежить від встановленого ступеня інвалідності або часткової втрати працездатності військовослужбовця, військовозобов'язаного або резервіста, навіть якщо інвалідність не була офіційно визнана.

Сфера соціальної діяльності потребує подальших реформ, зокрема:

1. Реалізація децентралізації територіальних громад зі зосередженням центрів надання соціальних послуг.

2. Визначення мінімального обсягу базових соціальних послуг, який повинен забезпечуватися на рівні територіальної громади.

3. Впровадження нових методів організації системи соціального обслуговування для забезпечення індивідуальних потреб різних соціальних груп населення.

4. Запровадження системи адресної соціальної допомоги, що має на меті забезпечити основні потреби конкретних малозахисених категорій населення.

5. Залучення громадських організацій для зміцнення конкуренції у сфері надання соціальних послуг.

Серед всіх життєво важливих сфер соціальна галузь займає провідне місце, сприяючи досягненню визначених стандартів якості життя для окремих малозахисених верств населення. Основна мета полягає в забезпеченні мінімальних рівнів соціального захисту. Уряд країни повинен керуватися принципом, що кожне суспільство несе відповідальність за соціальний добробут своїх громадян. Реформа у галузі соціального захисту поступово реалізується, зосереджуючись на концепції прав людини, щодо забезпечення їй мінімального рівня матеріального благополуччя на постійній основі. Однак захищеність окремих соціальних груп у більшості випадків не досягає мінімальних стандартів, встановлених світовою практикою. Для поліпшення системи соціальної допомоги в Україні потрібно розглядати деякі напрями, такі як створення спеціальних комісій для соціальної роботи та виконання соціальних функцій з метою запобігання виникненню труднощів у житті певних соціальних груп, розробка соціальних програм адресної допомоги, децентралізація соціальної сфери та створення функціональних комісій для комплексної оцінки потреб малозабезпечених верств населення.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ПОКРАЩЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1 Підвищення рівня зайнятості населення

Рівень зайнятості в державному секторі відображає дві основні аспекти: по-перше, потребу громадян у оплачуваній роботі, а по-друге, попит на працівників у державному секторі. У будь-якому випадку високий рівень зайнятості вказує на недостатню ефективність, оскільки він не призводить до достатньо високої продуктивності чи винагороди. У випадку формування національного ринку праці, державне регулювання зайнятості населення стає невід'ємною частиною. Основним принципом державної стратегії зайнятості має стати досягнення та підтримка повної продуктивної зайнятості.

Відповідно до вказівок і нормативних актів Міжнародної організації праці щодо зайнятості населення державна політика зайнятості має реалізовуватися з урахуванням таких принципів:

- підтримка добровільності у виборі праці, що дозволяє громадянам вільно обирати свою трудову діяльність;
- рівні можливості надаються всім громадянам, незалежно від походження, соціального стану, майнового положення, расової та національної приналежності, статі, віку, політичних переконань та ставлення до релігії у реалізації права на працю та вибір виду діяльності;
- сприяння ефективній зайнятості, а саме, підтримка заходів, спрямованих на створення умов для продуктивної праці;
- сприяння трудовій мобільності, яка включає підтримку можливостей для зміни місця роботи чи виду заняття;
- узгодженість відповідальності між усіма сторонами, що включає державу, працівників та роботодавців.

Важливо мати на увазі, що найбільшого ефекту регулювання зайнятості

досягає тоді, коли політика зайнятості вбудовується у загальноекономічний механізм функціонування суспільного господарства. Заходи державної політики зайнятості повинні бути орієнтовані не лише на територіальний рівень реалізації, але й на галузевий рівень, стимулювання попиту, у тому числі на трудові ресурси, регулювання заробітної плати, посилення мотивації праці.

Ефективність процесу підвищення зайнятості населення значною мірою залежить від самостійної участі незайнятих громадян. Ініціатива, наявність відкритої вакансії та наявність необхідних знань і здібностей є вирішальними для працевлаштування.

Діяльність, спрямована на допомогу безробітним у активізації їх спроб самостійного працевлаштування, має спонукати особу до більш активного та кваліфікованого пошуку роботи і запобігати втраті віри у можливість самостійного працевлаштування.

Серед молодих людей дуже високий рівень безробіття. Це робить проблему безробіття серед молоді надзвичайно актуальною. Необхідно розробити Програму зайнятості молоді, створити та запустити молодіжну біржу праці. Її діяльність має бути спрямована на сприяння працевлаштуванню безробітних і впроваджувати політику, щоб допомогти молодим людям адаптуватися до трудової діяльності.

Ключовим заходом для підтримки працевлаштування молоді є розвиток процесу надання профорієнтаційних послуг у навчальних закладах різного рівня, а також у центрі зайнятості та державних установах. Оскільки молоді люди більш охоче освоюють нову спеціальність, перепідготовка все ще є життєво важливою. Крім того, перенавчання має відбуватися лише після ретельної оцінки професійної придатності претендента та аналізу стану ринку праці.

Актуальною соціальною проблемою є проблема тривалого безробіття, яке потребує ефективних заходів. Головним методом боротьби з тривалим безробіттям є проведення процесу перекваліфікації, допомога в пошуку нової роботи, заохочення до самозайнятості та підприємництва, проходження тестів

на професійну придатність, визначення попиту на обрану спеціальність на ринку праці. Варто зазначити, що особи, які пережили тривале безробіття, мають песимістичний погляд на потенційні можливості отримання роботи. Тому психологічна підтримка та відновлення віри в можливість знайти роботу є важливими складовими співпраці центрів зайнятості з громадянами.

Одним із найкращих і найвигідніших шляхів збільшення зайнятості для держави є самозайнятість та розвиток малих підприємств. Крім цього, ці типи бізнес-організацій є особливо ефективними в галузях, які є пріоритетними в регіоні та мають багато можливостей для розвитку, таких як туризм, сільське господарство та харчова промисловість.

З точки зору сприяння зайнятості, зростання туризму, зокрема “зеленого туризму” та туристичних подорожей, має вирішальне значення. Ці галузі, крім того, що сприяють самозайнятості певних груп населення, також сприяють розвитку сфери обслуговування, яка є основним роботодавцем і має величезні можливості для розширення.

Багато перспектив є у сільському господарстві та харчовій промисловості. Формування малого бізнесу на селі є закономірним процесом, оскільки перехід землі у приватні руки призвів до збільшення виробництва сільськогосподарської продукції. У Львівській області за підтримки організації жінок-підприємців часто проводяться семінари на тему: “Поширення економічних знань серед сільських жінок та залучення їх до розвитку приватного підприємництва”.

Підтримка ефективно працюючих робочих місць або допомога підприємствам, які мають стійке положення на ринку та реальні можливості для стабільного розвитку і виробництва конкурентоспроможної продукції, є основним компонентом гарантування продуктивної зайнятості.

Також існує велика потреба в реформуванні законодавства, яке регулює питання зайнятості. Нова редакція закону повинна базуватися на принципі максимального вирішення проблеми безробіття для тих громадян, які активно допомагають собі у працевлаштуванні, і забезпечення соціального захисту тим,

хто тимчасово залишається безробітним з незалежних від них причин.

Крім того, законодавство щодо зайнятості повинно має встановити пріоритети не лише у сфері соціальної підтримки безробітних громадян, але й у напрямку фінансової підтримки підприємств, установ та організацій, які активно беруть участь у вирішенні проблеми зайнятості.

Львівська область має ряд унікальних ресурсів, які в значній мірі можуть сприяти вирішенню проблеми безробіття. Дані ресурси пов'язані з географічним, природним та рекреаційним положенням області, а також її культурною спадщиною.

Ресурси, які можуть значно вплинути на рівень зайнятості населення, включають:

1. Архітектурна та культурна спадщина області. Розвиток туризму може сприяти збільшенню зайнятості у сфері обслуговування та вимагати розширення відповідної інфраструктури.

2. Вигідне розташування області, оскільки вона розташована на перехресті основних транспортних магістралей зі сходу на захід та з півночі на південь. Ці умови створюють можливості для залучення значної робочої сили в галузь будівництва доріг. Крім того, велика кількість трудових ресурсів може бути задіяна у будівництві інфраструктури та подальшому розвитку галузі обслуговування.

3. Рекреаційні можливості. У Львівській області багато природних ресурсів, які сприяють розвитку зеленого туризму та відпочинку. Розширення сфери туризму та дозвілля може ефективно вплинути на проблеми зайнятості, розширюючи можливості для працевлаштування в цій області.

4. Сільське господарство та переробка продукції. Розвиток цих галузей може призвести до наступних позитивних ефектів: вирішить проблему безробіття в сільській місцевості; у разі переробки продукції на місці це підвищить ефективність виробництва; скоротяться витрати на транспортування; і це усуне потребу в імпорті продовольства. Крім цього, це розширить ринок сільськогосподарської продукції, що сприятиме її зростанню.

Для вирішення проблеми зайнятості у Львівській області доцільно розвивати та використовувати вищезазначені ресурси шляхом заохочення створення та розвитку малих підприємств та заохочення значної кількості жителів до самозайнятості та підприємницької діяльності.

На локальному рівні слід прийняти заходи для технічного і методологічного сприяння розвитку приватного та малого підприємництва, зокрема:

- здійснення контролю за діями посадових осіб та зменшення бюрократичних обтяжень;
- організація навчальних курсів для тих, хто прагне розпочати свій бізнес;
- реалізація заходів консультативної підтримки для підприємців;
- створення муніципальної кредитної лінії для фінансової підтримки малих підприємств.

Також можливими ефективними заходами є курси професійної перепідготовки. Проте, при їх організації важливо враховувати економічну ситуацію в різних галузях, щоб уникнути перенасичення ринку фахівцями одного профілю. Слід також створити бази даних відповідних спеціальностей і розробити стратегії перепідготовки фахівців одного напрямку на інший.

Для підвищення шансів випускників навчальних закладів у успішному пошуку роботи, пропонується запровадження системи додаткових стажувань та інших форм залучення студентів до практичної роботи.

Необхідно розробити інформаційну систему для координації взаємодії між центром зайнятості та кадровими фірмами. Дана система повинна включати в себе підготовку бази даних із вакансій та ефективно розповсюдження цієї інформації серед населення [9, с. 81].

3.2 Подолання проблем соціального захисту

Після аналізу стану соціального захисту населення Львівської області, перейдемо до розгляду проблем фінансування цієї системи та можливих шляхів

їх вирішення.

Неефективність вітчизняної системи соціальних виплат є однією з головних проблем системи соціального захисту населення. Отже, пільги в Україні відповідно до чинного законодавства надаються за категоріальним поняттям, тобто пільги отримують особи, які належать до однієї чи кількох пільгових категорій громадян. При цьому не враховуються доходи та матеріальний стан пільговика та його сім'ї, оскільки пільги надаються цим категоріям без попередньої перевірки рівня їх доходів чи засобів існування. Натомість розмір допомоги встановлюється залежно від категорії одержувача.

Отже, частка осіб, які отримують соціальну допомогу серед тих, хто не відповідає нинішнім критеріям бідності за доходами, навіть перевищує загальну кількість отримувачів серед бідних. Частина домогосподарств із середніми доходами вище прожиткового мінімуму отримує дві третини всіх виплат та допомоги.

Певні категорії громадян отримують пільги за різними підставами, і це відбувається тривалий період часу, навіть без оцінки їхньої потреби в цих пільгах. Сума допомоги, яку отримують “бідні” та “небідні”, по суті, однакова. Вони не в змозі дати бідним гідну для життя зарплату, оскільки виплати здебільшого надаються незалежно від доходу та необхідності (від чого страждають найбільш). Проблема погіршується різкою нерівністю в доступності пільг по всій країні. Так, частка міських сімей, які користуються пільгами на оплату транспортних послуг, утричі перевищує відповідний відсоток сільського населення (11,6% проти 32,9%).

Найактуальнішими проблемами у системі соціального страхування є низький рівень охоплення соціальною підтримкою бідного населення та низька адресність при наданні соціальної підтримки.

Серед інших важливих викликів, які постають перед суспільством сьогодні варто відзначити незавершену реформу соціальної сфери, відсутність політичної волі та розуміння необхідності просування та завершення соціальної реформи, зокрема пенсійної. Ця проблема обумовлена постійною нестачею

коштів у пенсійних та інших фондах, а також неефективним чи нецільовим використанням цих коштів. У системі соціального забезпечення також існують інші важливі виклики, такі як:

- залишкове фінансування медичної медичного забезпечення, що не дозволяє підтримувати систему медичного захисту на належному рівні;
- невідповідність розміру пільг фактичним можливостям їх надання;
- низька адресність соціальних виплат.

Тому зрозуміло, що існуючу систему надання соціальних пільг потрібно змінювати, оскільки вона є неефективною та має багато проблем.

З метою поліпшення цієї системи пропонується враховувати такі основні напрямки:

- з метою мінімізації невідповідності між фактичним розміром виплачених соціальних допомог та їх реальною вартістю рекомендується встановити для кожного виду пільги нормативний документ та конкретне джерело фінансування. Наприклад, це може бути або бюджетні кошти різних рівнів або кошти з фондів соціального страхування;

- перехід від категоріального принципу, що означає переорієнтацію пільг на конкретну особу, якій вони дійсно необхідні. Цього можна досягти шляхом передбачення аналізу рівня доходів адресата пільги, і у випадку, якщо дохід перевищує середній, він втрачає право на пільги. Також рекомендується налагодити систему моніторингу доходів пільговика. Навіть якщо це призведе до збільшення витрат на обслуговування розрахунків з пільговиками, ефективність системи значно підвищиться, а обсяг пільгових виплат може зменшитися, оскільки більшість пільговиків мають доходи вищі за середні;

- розробити єдиний законодавчий акт, який би охоплював всю систему надання соціальних виплат. Це сприяло б створенню більш прозорості та зрозумілої процедури надання цих пільг.

Існують сотні об'єктивних причин, чому права та умови життя наших інвалідів навіть близько не відповідають основоположним принципам Конвенції ООН "Про права інвалідів", яку Україна ратифікувала 4 лютого 2010

року, через глибоку економічну кризу, військові дії та політичні чвари. Проте, можливо, корінь невдач впровадження цієї Конвенції ООН слід шукати не в поточному економічному чи політичному стані України, а в відсутності у нашому суспільстві розуміння великого трудового та інтелектуального потенціалу людей з інвалідністю. Існування такого потенціалу стає очевидним, оскільки ніхто з нас не може точно визначити, наскільки обмеження можливостей одних людей з інвалідністю може підсилити, вдосконалити або розвинути інші якості, які потенційно можуть бути дуже корисними для суспільства. Лише усвідомлення цього факту та розуміння державою того, що участь інвалідів в активному та суспільно корисному житті зрештою призведе до консолідації та активізації соціально-економічного розвитку нації, повинно змусити владу дійсно вирішувати проблеми інвалідів, а не виконувати формальність. У цьому контексті позитивними можуть стати зміни у новому податковому кодексі, які включають в себе ряд наступних пунктів:

1. Впровадження різниці в нормах працевлаштування осіб з інвалідністю в залежності від сфер діяльності підприємств і організацій є насувною необхідністю. Зрештою, очевидно, що на деяких підприємствах вимоги до працівників можуть бути несумісні з патологіями, які є у більшості людей з інвалідністю. У таких випадках встановлення норми працевлаштування інвалідів на рівні 4% виглядає абсурдно та лише спонукає ці підприємства до корупційних махінацій. Водночас існують підприємства та установи (наприклад, в інформаційній, рекламній та соціально-побутовій сферах національної економіки), які забезпечують найкращі робочі умови та специфікації для людей з обмеженими можливостями. Ці люди можуть працювати вдома, а також в офісах цих компаній. Цілком зрозуміло, що відсоток інвалідів, зайнятих на цих підприємствах, буде значно більшим, ніж 4%, ближчим до 15%-20%.

2. Запровадження системи гарантованого замовлення для підприємств та організацій, де більше 20% працівників є інвалідами, є важливим заходом. Впровадження цієї системи має на меті змусити підприємства, які не

відповідають нормі з працевлаштування інвалідів або не виконують цю норму (далі – Замовники), закуповувати товари та послуги в підприємств, де більше 20% персоналу є інвалідами (далі – Постачальники). У разі якщо обсяг закупівель у Постачальників для Замовників становить не менше 4% від річного фонду їхньої заробітної плати, закон має передбачати звільнення цих Замовників від штрафів із боку Фонду соціального захисту інвалідів.

3. Фонд соціального захисту інвалідів та громадські організації, що представляють інтереси інвалідів перед роботодавцями, використовуватимуть гарантійну технологію для інвалідів, які працевлаштовані. У цю технологічну систему повинні бути включені наступні послідовні етапи:

- громадські організації відбирають відповідних кандидатів з обмеженими можливостями для їх подальшого працевлаштування відповідно до загальнодоступних списків вакансій для інвалідів, які опубліковані державними органами. Одночасно Фонд соціального захисту інвалідів може на конкурсній основі фінансувати діяльність громадських організацій з підбору та допомоги інвалідам у працевлаштуванні [9];

- укладення між громадськими організаціями, які представляють осіб з інвалідністю і отримали перемогу в відповідних конкурсах, Фондом соціального захисту інвалідів та роботодавцями, щоб вони могли відігравати роль посередників у підборі осіб з інвалідністю на вакантні посади. Основною метою укладання цих угод є забезпечення роботодавцям гарантій стосовно нещодавно працевлаштованих інвалідів, які були підібрані громадськими організаціями. Зокрема, ці угоди можуть окреслити часові рамки, за які громадські групи з інвалідністю повинні контролювати (навчати та “підстраховувати”) нещодавно працевлаштованих працівників з інвалідністю. Також, за взаємною згодою роботодавця та нещодавно прийнятої на роботу особи з інвалідністю, громадські організації осіб з інвалідністю будуть відповідальні за організацію віддаленої роботи або роботи на дому. Якщо інвалід та роботодавець висловлюють взаємне бажання, громадські організації осіб з інвалідністю повинні будуть забезпечувати можливість виконання роботи

вдома. Фонд соціального захисту інвалідів міг би взяти на себе координацію всіх відносин між громадськими організаціями, які представляють інвалідів, роботодавцями та інвалідами.

Тим не менш, вищезгаданих змін до законодавства України недостатньо для належного вирішення проблем, з якими зіштовхуються люди з інвалідністю. Перш за все, ми повинні визнати, що відсутність системи широкого та економічно ефективного включення людей з обмеженими можливостями в активне, продуктивне та соціальне життя є основною причиною всіх проблем, які стосуються цієї групи населення. Проблеми, з якими стикаються інваліди в нашій країні, не будуть по суті вирішені, в суспільстві не утвердиться переконання, що ці люди є не лише об'єктами співпереживання та людяності, але й мають величезний потенціал для інтелектуального, мистецького та економічного розвитку цивілізації [20, с. 121].

Становище людей з інвалідністю в Україні можна порівняти із “відбракованими відходами”, які намагаються замаскувати та представити їх у вигляді благопристойного елемента в інтер'єрі державного устрою. Незважаючи на те, що останнім часом наша держава активно займається питанням інвалідів, відповідно до сучасних європейських цивілізаційних тенденцій, усі їхні труднощі вирішуються лише частково. Інакше кажучи, прогалини заповнено, але основні проблеми залишаються невирішеними.

Безумовно, для формування в суспільстві належного ставлення до осіб з інвалідністю та впровадження ефективного механізму їх залучення до суспільно-корисної діяльності необхідно вкласти значні матеріальні ресурси і провести обширну роботу. Усе це неможливо уявити без активного залучення громадських формувань, які представляють людей з інвалідністю. Громадський рух інвалідів, при правильній організації, може стати джерелом необхідних трудових, інтелектуальних і матеріально-фінансових ресурсів. Так, наприклад, організації, які працюють з інвалідами, можуть залучати достатню кількість волонтерів, оскільки багато матері, що мають дітей з обмеженими

можливостями, готові віддати свій час і зусилля, щоб сприяти розвитку цих організацій і забезпечити гідне майбутнє своїм хворим дітям. Ті самі громадські організації можуть розробляти найбільш оптимальні концепції для вирішення різних проблем, що стосуються осіб з інвалідністю. Вони, як ніхто інший, ознайомлені з цими проблемами зсередини і можуть представити ідеї, які найбільш ефективно забезпечать життєздатність своїх рішень. Зазначені організації мають можливість залучати необхідну кількість матеріальних та фінансових ресурсів за рахунок міжнародних грантів та благодійної допомоги [20, с. 126].

Для вищезазначеного можна впровадити систему представлення діяльності цих громадських організацій та забезпечити об'єктивну оцінку соціальної важливості їхніх ініціатив. Також важливо розробити методику для визначення потреб та рівня потреби конкретних осіб з інвалідністю та створити систему спрямованої на цілі, що контролюється суспільством допомоги. Одночасно важливо, щоб ця система заохочувала соціально свідомий бізнес надавати гуманітарну допомогу найбільш уразливим людям з обмеженими можливостями. Крім того, потрібно створити систему прозорості, технологічно вдосконаленої і економічно доцільної взаємодії громадських організацій з місцевою владою і комерційними структурами, яка стимулюватиме та розвиватиме традиції милосердя та благодійності. Водночас, щоб дати можливість справді зацікавленим організаціям ефективно продемонструвати себе, необхідно забезпечити грантодавців та інших можливих спонсорів громадських організацій для людей з інвалідністю прозорою системою оцінки ефективності їхніх починань.

Отже, першочерговими проблемами соціального захисту населення в Україні, і Львівській області зокрема, є:

1. Дефіцит Пенсійного фонду.
2. Недостатнє фінансування медичного забезпечення.
3. Низький рівень адресності соціальних виплат.
4. Неспіввідношення між обсягом пільг та реальною можливістю їх

ефективного надання.

Шляхи вирішення вищезазначених проблем включають:

1. Для зменшення витрат Пенсійного Фонду пропонується встановлення максимального розміру пенсії залежно від віку, що сприятиме розширенню основи для обчислення пенсійних внесків.

2. Запровадження обов'язкового медичного страхування зменшить навантаження на державний бюджет, одночасно обмеживши суму, яку можна витратити на інші статті бюджету за рахунок коштів на охорону здоров'я.

3. Обмеження введення нових пільг та закріплення законодавчих механізмів для чіткого фінансування кожного виду пільг. Встановлення обмеження “одна людина – одна пільга”.

4. Перехід від принципу універсальності надання пільг до фокусу на індивідуальному підході. Встановлення доходового порогу для осіб, які претендують на пільгу, та відповідне надання пільги лише в разі, коли їхній дохід нижчий за середній рівень.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Зайнятість населення – це просторове соціальне середовище, де відбувається взаємодія між людиною та суспільством. У цьому взаємодії формуються відносини зайнятості, що дозволяють індивіду реалізовувати свої здібності в суспільно корисній діяльності. Це охоплює як загальні обов'язки та взаємодію у сім'ї та громаді, так і професійну діяльність у конкретних галузях праці.

У Львівській області протягом періоду з 2020 по 2022 роки кількість економічно активного населення у віці від 15 до 70 років скоротилася з 1075,2 тис. осіб до 1028,7 тис. осіб. Це може мати різні причини та наслідки для економіки та суспільства. Протягом періоду з 2020 по 2022 рік складна політична та економічна обстановка призвела до значного зменшення кількості зайнятого населення на 55,8 тис. осіб.

Стан ринку праці та ефективність його функціонування із точки зору держави визначається важливим показником – рівнем безробіття, який на кінець 2022 року склав 7,7% у Львівській області. Слід зауважити, що рівень безробіття у Львівській області, який становить 7,7%, може вважатися досить високим, проте порівняно з показниками деяких країн Європейського Союзу в цей період (наприклад, Греція – 16,9%, Іспанія – 13,4%, Італія – 9,8%), він залишається на досить помірному рівні.

Причинами безробіття у Львівській області є: низький рівень заробітної плати, який надають роботодавці, стає важливою причиною для того, щоб багато людей залишалися без роботи; політичні та економічні події, що відбуваються в країні, також впливають на стан ринку праці. Нестабільність у політиці та економіці може створювати невизначеність для бізнесу, що, в свою чергу, може призвести до зменшення кількості вакансій та зростання безробіття; несумісність системи підготовки фахівців із реальними потребами ринку праці ускладнює влаштування людей на вакантні посади, оскільки вони можуть не мати необхідних навичок чи кваліфікації.

Додатково, нераціональна структура галузевого зайняття та велике перевищення пропозиції робочої сили над попитом є додатковими чинниками, що поглиблюють проблему безробіття.

Крім того, обмежені можливості кар'єрного зростання та відсутність конкретних перспектив для працівників можуть впливати на їхню мотивацію та робочий ентузіазм. Без можливостей для кар'єрного розвитку люди можуть втрачати інтерес до своєї роботи та відчувати невпевненість у майбутньому, що може призвести до погіршення ефективності праці та загальної добробуту суспільства.

Одним із найкращих і найвигідніших шляхів збільшення зайнятості для держави є самозайнятість та розвиток малих підприємств. Крім цього, ці типи бізнес-організацій є особливо ефективними в галузях, які є пріоритетними в регіоні та мають багато можливостей для розвитку, таких як туризм, сільське господарство та харчова промисловість.

З точки зору сприяння зайнятості, зростання туризму, зокрема “зеленого туризму” та туристичних подорожей, має вирішальне значення. Ці галузі, крім того, що сприяють самозайнятості певних груп населення, також сприяють розвитку сфери обслуговування, яка є основним роботодавцем і має величезні можливості для розширення.

Багато перспектив є у сільському господарстві та харчовій промисловості. Формування малого бізнесу на селі є закономірним процесом, оскільки перехід землі у приватні руки призвів до збільшення виробництва сільськогосподарської продукції.

Підтримка ефективно працюючих робочих місць або допомога підприємствам, які мають стійке положення на ринку та реальні можливості для стабільного розвитку і виробництва конкурентоспроможної продукції, є основним компонентом гарантування продуктивної зайнятості.

Також існує велика потреба в реформуванні законодавства, яке регулює питання зайнятості. Нова редакція закону повинна базуватися на принципі максимального вирішення проблеми безробіття для тих громадян, які активно

допомагають собі у працевлаштуванні, і забезпечення соціального захисту тим, хто тимчасово залишається безробітним з незалежних від них причин.

Крім того, законодавство щодо зайнятості має встановити пріоритети не лише у сфері соціальної підтримки безробітних громадян, але й у напрямку фінансової підтримки підприємств, установ та організацій, які активно беруть участь у вирішенні проблеми зайнятості.

Соціальний захист населення – це діяльність держави, направлена на створення умов, сприятливих з економічної та правової точки зору для розвитку та формування особистості, які є одними з найважливіших соціальних потреб.

Основними проблемами соціального захисту населення Львівської області є: низька адресність соціальних пільг; невідповідність між розмірами пільг та реальними можливостями їх забезпечити; дефіцит Пенсійного фонду; залишкове фінансування медичного забезпечення.

Уряд країни повинен керуватися принципом, що кожне суспільство несе відповідальність за соціальний добробут своїх громадян. Реформа у галузі соціального захисту поступово реалізується, зосереджуючись на концепції прав людини, щодо забезпечення їй мінімального рівня матеріального благополуччя на постійній основі. Однак захищеність окремих соціальних груп у більшості випадків не досягає мінімальних стандартів, встановлених світовою практикою.

Шляхами вирішення, вищевказаних проблем є:

- 1) відхід від категоріального принципу надання пільг і орієнтація пільг на конкретну людину. З'ясування рівня доходів людини, яка претендує на пільгу, і надання пільги тільки у разі, якщо її дохід є нижчим за середній;

- 2) заборона на введення нових пільг, законодавче встановлення конкретного джерела фінансування для кожного виду пільг, введення обмеження “одна людина – одна пільга”;

- 3) з метою зменшення видаткової частини Пенсійного Фонду ввести максимальний розмір пенсії за віком, детінізація заробітної платні, що дозволить збільшити базу для нарахування пенсійних внесків;

4) запровадження обов'язкового медичного страхування, що дозволить зменшити навантаження на державний бюджет та водночас обмежити можливість покривати інші бюджетні видатки за рахунок видатків на охорону здоров'я.

Законодавцем проведено значну роботу зі створення правових засад діяльності системи соціальних послуг. Проте аналіз нормативно-правової бази з предмета дослідження дає підстави стверджувати, що її ефективність на сьогодні не є достатньою.

Низка практичних проблем досить чітко проявляється при визначенні потреб у соціальних послугах на рівні адміністративно-територіальних одиниць, громад. Забезпечення адресності соціальної допомоги у вигляді пільг та компенсацій і соціальних послуг ускладнюється відсутністю чітких та прозорих механізмів багаторівневого планування, а також механізму визначення актуальних потреб населення в соціальних послугах.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Богиня Д. П. Основи економіки праці : навч. посіб. К. : Знання-Прес, 2010. 313 с.
2. Борецька Н. П. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан та проблеми : монографія. Донецьк, Янтра, 2011. 352 с.
3. Герасимчук В. І. Проблеми трансформації зайнятості і розвитку ринку праці України (методологія, аналіз, шляхи вдосконалення). К. : Вид-во “ТОВ “Принт-Експрес”, 2011. 503 с.
4. Гнибіденко І. Ф. Соціально-економічні проблеми зайнятості і соціального захисту населення в аграрному секторі економіки України : автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.09.01. К., 2005. 34 с.
5. Дараганова Н. В. Розмежування понять “соціальний захист” та “соціальне забезпечення”. *Юридична наука*, 2018. № 8. С. 46- 51.
6. Длугош О. Досвід реформування закордонних служб зайнятості з метою підвищення задоволення клієнтів і забезпечення якості надання послуг. *Україна: аспекти праці*. 2019. № 1. С. 38-42.
7. Дяків О. В. Європейський досвід регулювання взаємодії освіти та ринку праці [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10dovorp.pdf>.
8. Європейський кодекс соціального забезпечення. Кодекс, Міжнародний документ від 16 квітня 1964 року Рада Європи. [Електронний ресурс] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_329#Text.
9. Забута Н. Регулювання зайнятості населення: теорія і зарубіжний досвід. *Економіка. Проблеми економічного ставлення*. 2019. № 5. С. 76-82.
10. Ільніцький Я. В. Соціальна відповідальність партнерів у сфері зайнятості населення : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.07. К, 2012. 19 с.
11. Іляш О. І. Економіка праці та соціально-трудова відносини : навч. посіб. К. : Знання, 2017. 476 с.

12. Кір'ян Т. М. Гідна заробітна плата у становленні соціальної держави. *Вісник соціально-економічних досліджень* 2014. Вип. 1. С. 23-31.
13. Конвенція про сприяння зайнятості та захист від безробіття № 168 [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_182.
14. Кремень О. І. Зайнятість населення : основні підходи до трактування сутності та сегментації. *Економічний простір : збірник наукових праць*. Дніпропетровськ, 2015. № 35. С. 129-151.
15. Кремень О. І. Сутність і значення соціально-економічної категорії “зайнятість населення”. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. № 1. С. 85-89.
16. Кулицький С. Проблеми розвитку ринку праці в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2017/ukr21>
17. Куліков Г. Т. Заробітна плата в кризовий період у контексті її впливу на трудовий потенціал. *Економіка і прогнозування*. 2017. № 3. С. 80-94.
18. Купалова Г. І. Соціально-економічна сутність, форми та функції ринку робочої сили. *Зайнятість та ринок праці: зб. наук. пр.* К. : НААН України, 2014. Вип. 27. С. 12-19.
19. Купрій О. Соціальне страхування на випадок безробіття в Україні: історія становлення, досягнення, проблеми та перспективи. *Україна: аспекти праці*. 2013. № 7. С. 42-47.
20. Куценко В. І., Остафійчук Я. В. Трансформації соціальної сфери України: регіональний аспект : монографія. К. : Оріони, 2015. 400 с.
21. Лагутін В. Д. Людина і економіка. Соціоекономіка : навч. посіб. К. : Просвіта, 2011. 336 с.
22. Лаушкін О. М. Трансформація зайнятості в умовах нової економіки : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.07. Вінниця, 2015. 373 с.
23. Лібанова Е. М. Зовнішні трудові міграції українців: масштаби, причини, наслідки. *Демографія та соціальна економіка*. 2018. № 2. С. 11-26.

24. Лібанова Е. М. Проблеми розвитку ринку праці в контексті соціальної політики України, загроз та викликів XXI століття. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2017. № 2. С. 41-46.
25. Лібанова Е. М. Ринок праці : навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2013. 224 с.
26. Лібанова Е. М. Трансформація державної соціальної політики в контексті забезпечення конкурентоспроможності української економіки. *Фінанси України*. 2017. № 9. С. 34-41.
27. Лібанова Е. Ринок праці і соціальний захист : навч. посіб. К. : Вид-во "Основи", 2014. 491с.
28. Лісогор Л. С. Формування ринку праці в Україні : монографія. К. : Ін-т економіки НАНУ, 2013. 296 с.
29. Маршавін Ю. М. Ринок праці України і державна служба зайнятості в умовах динамічних змін : матеріали досліджень. К. : Альтерпрес, 2011. 484 с.
30. Методологічні положення щодо класифікації та аналізу економічної активності населення : затв. Наказом Державного комітету статистики України 19 січ. 2011 р. № 12 [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://ukrstat.org/uk/metod_polog/metod_doc/2011/12/12_2011.htm
31. Михайловська І. М., Неліпович О. В. Система соціального захисту населення в Україні: сутність, основні складові та напрямки вдосконалення. *Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки*. 2016. № 6. С. 255-260.
32. Модернізація державних служб зайнятості на ринку праці (науково-аналітичний огляд) : кол. монографія ; за заг. ред. к. соціол. н., доц. М. В. Судакова. К. : ІПК ДСЗУ, 2016. 115 с.
33. Мочерний С. В. Основи економічних знань: запитання і відповіді. К. : Фемина, 2006. С. 210-214.
34. Онікієнко В. В. Продуктивна зайнятість : зміст, актуальні проблеми і шляхи вдосконалення. К. : Принт Експрес, 2019. 52 с.
35. Передовий досвід організації взаємодії служб зайнятості і соціальної допомоги [Електронний ресурс]. Режим доступу :

<http://www.caseukraine.com.ua/archive/u/publications/f7126f85c58835fb4313077497878620.pdf>.

36. Петюх В. М. Ринок праці. К. : КНЕУ, 2012. 288 с.
37. Петюх В. М. Ринок праці та зайнятість. К. : МАУП, 2017. 120 с.
38. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України від 2 берез. 2000 р. № 1533-III [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>.
39. Про зайнятість населення : Закон України від 5 лип. 2012 р. № 5067-VI // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>.
40. Про соціальний діалог в Україні : Закон України від 23 груд. 2010 р. № 2862-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2862-17>.
41. Ринок праці та соціальний захист : навч. посіб. К. : Вид-во “Основи”, 2014. 491 с.
42. Розвиток соціально-трудової сфери України : теорія, практика, перспективи : кол. монографія ; за ред. д.е.н., проф. І. Л. Петрової, к.е.н. В. В. Близнюк. К. : Літературні студії, 2016. 326 с.
43. Ситуація на ринку праці та діяльність державної служби зайнятості : прес-конференція [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=y7ZDkN7hhYc>.
44. Соціальний захист населення України : монографія / за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. К. : НАДУ, 2019. 184 с.
45. Сьомченко В. В. Заробітна плата як соціально-економічна категорія. *Вісник Запорізького національного університету: Економічні науки*. 2016. № 1. С. 12-127.
46. Ткач О. А. Заробітна плата як основний елемент системи мотивації : сучасний стан і тенденції в Україні. *Бізнес Інформ*. 2014. № 7. С. 172-180.
47. Федунчик Л. Г. Ринок праці в Україні: проблеми та напрями їх вирішення. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2016. № 2. С. 31-37.

48. Халецька А. А. Соціальний захист населення в Україні: теорія та практика державного управління : монографія. Донецьк : ДЖК, 2010. 430 с.

49. Шевченко Л. С. Ринок праці: аналіз економічних концепцій. *Економіка України*. 2014. № 4. С. 18-23.